

HÖGSKOLAN
DALARNA

Arbetsrapport

Förståelse, bedömningar och hjälpinsatser: Socialarbetares arbete med män som våldsoffer

Christian Kullberg
Mikael Skillmark
Carina Nord
Anna Pers
Johannes Fäldt

Nr: 2015:02

Högskolan Dalarna arbetsrapport nr 2015:02
ISBN 978-91-85941-64-3
ISSN 1653-9362
© Författarna

Förståelse, bedömningar och hjälpsatser: Socialarbetares arbete med män som våldsoffer

Christian Kullberg

Mikael Skillmark

Carina Nord

Anna Pers

Johannes Fäldt

Abstract (svenska)

Förståelse, bedömningar och hjälpinsatser: Socialarbetares arbete med män som våldsoffer

I denna rapport ges bakgrunden till samt presenteras resultaten från det av brottsofferfonden finansierade forskningsprojektet "Socialarbetares förståelse av män som brottsoffer". Projektet har syftat till att beskriva och analysera hur socialarbetare förstår och arbetar med män som utsatts för våldsbrott. Mer preciserat har forskningen fokuserat på hur socialarbetare beskriver mäns utsatthet och hur de förstår mäns hjälpbehov, vilka hjälpinsatser som ges samt på vilket sätt constellationer av förövare och offer av olika kön samt det sammanhang som våldet sker i påverkar förståelsen av mäns utsatthet för våld. Studien har även ägnats åt frågan om huruvida Stödcentrum för unga brottsoffer i Sverige ger skilda typer av samt olika mängd insatser till unga män och kvinnor som drabbats av våld. Projektet har genomförts som tre delstudier.

Resultaten från delstudie 1 visar att fler unga män än kvinnor söker stöd från Stödcentrum för unga brottsoffer. Män dominerar i antal ärenden i de brottskategorier som förekommer. Resultaten visar också att unga män i genomsnitt erhåller färre insatser under en i genomsnitt kortare tid än unga kvinnor. Detta gäller oavsett den brottskategori som utsattheten gäller. Vidare framkommer att de unga männen, i jämförelse med kvinnorna, proportionellt sett erhåller färre insatser som är av stödkaraktär och en större andel insatser som är av informativ karaktär. Resultaten visar också att de unga männen remitteras vidare för fortsatta insatser i lägre omfattning än vad som är fallet för de unga kvinnorna.

Resultaten från delstudie 2 visar att socialarbetare tenderade fokusera på om, och i vilken utsträckning, unga män som drabbas av våld själva har uppträtt provokativt innan våldshändelsen och om de själva har försatt sig i en social situation som skulle kunna tolkas som att de bidragit till att eskalera det våld de utsätts för. Resultaten från den aktuella delstudien visar också att socialarbetarna framställer männen som aktiva i de våldssituationer de varit inblandade i och uppehåller sig vid i vilken mån de unga männens egna handlingar har bidragit till våldet. Resultaten visar också att unga män som utsätts för våld beskrivs som "motvilliga" offer som försöker hantera sin situation på egen hand utan inblandning av professionella eller andra hjälpare. De unga männen beskrivs också som ovilliga att prata om sina känslor.

Resultaten från delstudie 3 visar att socialarbetare uppfattar att unga män, när de blir viktimerade av våld, riskerar att förlora sin känsla av självständighet, initiativ- och handlingskraft, det vill säga egenskaper som ofta knyts till den dominerande kulturella bilden av manligheten. Vidare visar resultaten att socialarbetarna bedömer att mäns praktiserande av sin manlighet men också det bemötande som män som är traumatiserade får i samhället skapar svårigheter för dem att få hjälp. Resultaten från den aktuella delstudien visar också att sådana attribut och egna handlingar som kan kopplas till unga mäns maskulinitet men också en brist på sådana attribut och handlingar tycks kunna förklara det våld männen utsätts för. När det gäller våld på offentliga platser är det manligheten som förklarar våldet och dess eskalering. När det gäller våld i nära relationer är det avsaknaden av förväntade manliga attribut och handlingar som används som förklaring till att våldet uppstår.

Rapportens diskussion ägnas åt dels hur resultaten skall förstås med utgångspunkt i begreppen självprestationer, tolkningar, förhandlingar och kategoriseringar, dels vilka konsekvenser de erhållna resultaten bör få för ett genusmedvetet socialt arbete som ges till våldsutsatta män.

Abstract (English)

Understanding, assessments and help-giving: Social workers work with men as victims of violence

This report outlines the background to, and presents the results from the Crime Victim Compensation and Support Authority funded project "Social Workers' understanding of men as victims of crime". The project aimed at describing and analyzing how social workers understand and work with male victims of violence. More precisely, the research has focused on how social workers describe men's vulnerability and how they understand men's needs for assistance, what assistance that is provided and the way the constellations of perpetrators and victims of different gender and contexts in which the violence occurs in affect the understanding of male victims of violence. The study has also been devoted to the question of whether the Support Centers for young crime victims in Sweden provide different types of and different amount of help to young men and women afflicted of violence. The project was conducted in three substudies.

The results from substudy 1 show that more young men than women seek support from the Support centers studied. Men predominate in number of cases and in the different categories of crime. The results also show that young men on average receive less assistance over a shorter average duration than young women. This applies irrespective of the category of offense that the vulnerability applies to. Furthermore, the young men, compared to the women, proportionally receive fewer interventions characterized as support and a greater proportion of interventions in the form of information. The results also show that the young men are referred on for further action to a lesser extent than is the case for women.

The results from substudy 2 show that social workers tend to focus on whether, and to what extent, young men who are victims of violence themselves have behaved provocatively before the violence incident and if they have put themselves in a social situation that could be interpreted as having contributed to an escalation of the violence they have been subjected to. The results from substudy 2 also show that social workers talk about the men as active in the violent situations they have been involved in and dwell on the extent to which the young men's own actions have contributed to the violence. The results also show that young men who are victims of violence are described as "reluctant" victims who are trying to cope with their situation on their own without the involvement of professional or other helper. The young men are also described as reluctant to talk about their feelings.

The results of substudy 3 show that social workers believe that young men, when they become victims of violence, risks losing their sense of autonomy, initiative and decisiveness, that is, attributes that are often linked to the dominating cultural image of masculinity. Furthermore, the results show that social workers estimate that men's practicing of their masculinity, but also the response that men who are traumatized get from society, creates difficulties for them to get help. The results from substudy 3 also shows that attributes and actions that can be connected to the masculinity of young men's, as well as a lack of such attributes and actions are considered to be adequate explanations for the violence the men has suffered. When it comes to violence in public places it is the masculinity that explains the violence and its escalation. When it comes to domestic violence it is the lack of expected male attributes and actions that are used as explanations for the violence that have occurred.

The discussion is devoted to the question of how the results should be understood based on the concepts of self-performance, interpretation, negotiation and categorizations, and the

consequences the results obtained should have for gender sensitive social work given to abused men.

Key words:

Violence, victims of violence, men, social workers, understanding

Christian Kullberg

Professor i socialt arbete, Högskolan Dalarna
E-post: cku@du.se

Mikael Skillmark

Doktorand i socialt arbete, Linnéuniversitetet
E-post: mikael.skillmark@lnu.se

Carina Nord

Student vid socialarbetarprogrammet, Högskolan Dalarna
E-post: h11cnord@du.se

Anna Pers

Student vid socialarbetarprogrammet, Högskolan Dalarna
E-post: h11anper@du.se

Johannes Fäldt

Adjunkt i socialt arbete, Mälardalens högskola
E-post: johannes.faldt@mdh.se

Innehållsförteckning

SYFTE OCH BAKGRUND	9
TIDIGARE FORSKNING INOM PROBLEMMOMRÅDET	10
Föreställningar om kön och sociala problem påverkar bedömningar	10
Föreställningar om kön och våld påverkar bedömningar.....	10
Bemötande av män och kvinnor som utsatts för våld.....	12
Mäns upplevelser av att ha varit utsatta för våld	13
Socialtjänstens brottsofferarbete.....	14
Brottsoffer i ett historiskt perspektiv	14
Dagens brottsofferarbete.....	14
Utgångspunkter för brottsofferarbetet.....	15
Synen på brottsoffret	15
Arbetsätt i brottsofferarbetet.....	16
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER.....	17
Att förstå genus, sociala problem och utsatthet för våld.....	17
Konstruktion och reproduktion av våld och genus i hjälpande professioner	18
Tre distinkta sfärer	18
DELSTUDIER OCH METODER.....	19
Delstudiernas inriktning	19
Delstudie 1	19
Delstudie 2	19
Delstudie 3	19
Population och urval	20
Delstudie 1	20
Delstudie 2	20
Delstudie 3	20
Metodologiska ansatser	21
Fokusgruppsintervjuer	21
Vinjettmetoden	21
DELSTUDIERNAS RESULTAT.....	21
Delstudie 1: Unga män och kvinnor vid Stödcentrum för unga brottsoffer.....	21
Utsatthet för brott.....	22
Insatser som ges till brottsoffer	23

Insatser som ges för skilda brottstyper	25
Delstudie 2: Socialarbetares reflektioner över unga mäns viktimisering och hjälpbehov	27
Unga män som "avvikande" offer	27
Unga män som "villkorliga" offer	28
Unga män som offer med svårigheter att söka hjälp	28
Delstudie 3: Betydelsen av manlighet, sammanhang och konstellationer av förövare och offer för förståelsen av män som våldsoffer	28
Betydelsen av den manliga positionen.....	29
Betydelsen av kontextuella faktorer	30
Relationens betydelse	31
 RESULTATSAMMANFATTNING	 32
Delstudie 1	32
Delstudie 2	33
Delstudie 3	33
 DISKUSSION	 34
En förklaringsram för de erhållna resultaten	34
Självpresentationers betydelse	34
Tolkningars betydelse.....	35
Förhandlingar och kategoriseringssystemets betydelse	36
Genusmedvetet socialt arbete med våldsutsatta män	37
Utgångspunkt i samhällliga processer och strukturer	37
Insatser för enskilda män	38
Den övergripande ramen för insatsernas genomförande.....	40
 REFERENSER.....	 42

Syfte och bakgrund

I denna rapport ges bakgrunden till samt presenteras resultaten från det av brottsofferfonden finansierade projektet "Socialarbetares förståelse av män som brottsoffer". Projektet har syftat till att beskriva och analysera hur socialarbetare förstår och arbetar med män som utsatts för våldsbrott.

Mer preciserat har forskningen fokuserat på hur socialarbetare beskriver mäns utsatthet och hur de förstår mäns hjälpbehov, vilka hjälpinsatser som ges samt på vilket sätt konstellationer av förövare och offer av olika kön samt sammanhanget påverkar förståelsen av män som utsatts för våld. Studien har även ägnats åt frågan om huruvida Stödcentrum för unga brottsoffer i Sverige ger skilda typer av samt olika mängd insatser till unga män och kvinnor som söker sig till verksamheterna.

Bakgrunden till inriktningen på den forskning som presenteras går bland annat att finna i sådana undersökningar som visat att unga män i åldrarna 16-24 år är den grupp som uppger att de utsatts för misshandel i störst utsträckning (Brottsförebyggande rådet, 2015) och tidigare studier som visar att risken är allra störst när de deltar i nöjeslivet (Häll, 2004). Att vara en ung man innebär därmed en ökad risk för att bli utsatt eller, om man så vill, "offer" för våldsbrott.

I förhållande till utsatta män finns emellertid ett föreställnings- och begreppsmässig inkongruens eftersom den kulturella idealiserade bilden av manlighet som existerar i det västerländska samhället, det som fått beteckningen hegemonisk maskulinitet (Connell, 1995), både som idealbild och som livsprojekt för många män faktiskt föreskriver och strukturerar mäns liv i riktning mot något annat än utsatthet eller offerskap. Istället finns förväntningar om att män ska ha egenskaper såsom auktoritet, kontroll, självständighet, samt kapacitet att bruka våld, vilket innebär något helt annat än att vara ett offer (Messerschmidt, 2000; Wood & Eagly, 2002). Manlighet förknippas av tradition med styrka, aktivitet och handlingskraft (Burcar, 2005). Våldsoffer däremot förknippas snarast med motsatsen till detta, det vill säga egenskaper som underlägsenhet, maktlöshet och passivitet (Svensson, 2006; Newburn & Stanko, 1994; Christie, 1986).

Detta förhållande har uttrycks som att: "If men are expected to be masculine and thereby powerful, dominant, and in control, they cannot be discursively produced as victims – the antithesis of masculinity" (Sundaram et al, 2004, s. 66) och har medfört att män som offer, trots deras överrepresentation i våldstatistiken, inte uppmärksammas särskilt mycket i brottsofferforskning. Forskning om brottsoffer har därför fått kritik eftersom den med utgångspunkt från de nämnda förväntningarna på män sällan uppmärksammat deras erfarenheter av utsatthet (Newburn & Stanko, 1994). Forskning som försökt att tränga igenom denna slöja av förutfattade meningar har dock funnit att män som utsatts för brott faktiskt uttrycker känslor, om än inte alltid med konventionella termer (Stanko & Hobdell, 1993; Burcar, 2005).

Även studier av vilken bild socialarbetare och andra professionella inom hjälpande professioner (terapeuter, psykologer, vårdpersonal och andra) har bekräftar i någon mån en sådan syn på manliga vålds- eller brottsoffer (se Ljungwald & Svensson, 2007; Jägervi & Svensson, 2010; Jägervi & Svensson, under utgivning). Sådana studier visar att den bild som hjälparna har av ett våldsoffer motsvaras av den oskyldiga och svaga klienten, oftast en kvinna eller ett barn (Ljungwald & Svensson, 2007). Detta är en fråga som vi återkommer till nedan.

Tidigare forskning inom problemområdet

Föreställningar om kön och sociala problem påverkar bedömningar

Precis som andra aspekter av genus kan sådana frågor som handlar om våld ses som en produkt av ett skapande eller "görande" i det pågående samspelet mellan människor i olika sociala sammanhang (jfr Kessler & McKenna, 1978; West & Zimmerman, 1987). Viktiga faktorer i sådan "genusformering" är hur människor förstås och bedöms av andra, pågående förhandlingar om identiteter och genus i samspelet mellan människor samt hur sammanhang och kategoriseringssystem eller kulturella koder är kopplade till sådana sammanhang (se t ex Deaux & Major, 1987; Fäldt & Kullberg, 2012; Kullberg, Skillmark, Hertz, Fäldt & Wallroth, 2012).

Forskning visar också att både kvinnor och män bedömer sociala problem som uppträder hos de båda könen på grundval av hur de identifierade problemen kan relateras kvinnors och mäns upplevda, "naturliga", egenskaper och verksamhetsområden (Deaux 1984; Deaux & Major 1987; Fäldt & Kullberg, 2012).

Skillnader i bedömningar av kvinnors och mäns handlingar eller framträdande är med andra ord relaterade till de typer av problemområden som är för handen och i vilken utsträckning dessa områden är "typifierade" som tillhörande det ena eller andra könet. Forskning om socialarbetare, läkare och andra yrkesgrupper visar på förekomsten av sådana typifieringar. Professionella hjälpare har till exempel påvisats identifiera, diagnostisera och föreslå åtgärder för så skilda sociala problem som bristande ekonomiska resurser, psykiska och alkoholrelaterade problem och så vidare i lägre omfattning än kvinnors (Goodkind 2005; Fäldt & Kullberg, 2012; Kullberg & Fäldt, 2008; Risberg, 2004). Forskning visar också att mäns känslomässiga problem uppmärksammas i lägre grad än kvinnors (Möller-Leimkühler, 2002), och att somatiska snarare än psykosomatiska diagnoser oftare ställs för manliga än för kvinnliga patienter (Stoppe, Sand Holzer, Huppertz, Duwe & Staedt 1999). En fortsatt diskussion kring hur föreställningar styr förväntningar på kvinnor och män ges i avsnittet *Konstruktion och reproduktion av våld och genus i hjälpare professioner* som också utgör forskningsprojektets teoretiska utgångspunkt.

Föreställningar om kön och våld påverkar bedömningar

När det gäller våld i nära relationer påverkar de synsätt och bilder som finns representerade hos professionella hjälpare, på samma sätt som andra typer av sociala problem, mötet med brukare, de beslut som fattas och vilka åtgärder som rekommenderas. Detta innebär att de föreställningar som till exempel socialarbetare har om kvinnor och män som gärningspersoner och offer påverkar de åtgärdsanalyser, eller om man så vill "diagnoser", av problemen som görs och de slutsatser som på basis av dessa dras om hjälp till offret och eventuella straffinsatser gentemot förövaren (jfr Lindberg, 2001).

Kognitionspsykologisk forskning visar att "implicit", icke medvetna, föreställningar, som manifesteras i synsätt, bilder och omdömen om kvinnor och män, influerar vårt tänkande. Det innebär bland annat att vad människor tror sig komma ihåg eller anser sig "veta" om enskilda kvinnor och män influeras av vad som är känt om de båda könen på gruppnivå (se t ex Macrae, Stangor & Hewstone 1996; Macrae & Bodenhausen 2001). Attributionsforskning visar till exempel att vad människor antar är gällande beträffande skillnader på en aggregerad nivå också förväntas av de enskilda individer som tillhör sådana grupper (jfr. Deaux & Taynor, 1973; Goldberg, 1968; Hewstone, 1989).

Från våldsforskningsområdet visar studier till exempel att professionella *attityder* till våld mot kvinnor påverkar hur de reagerar och agerar visavi sådana problem (Flood & Peace, 2009; Wandrei & Rupert, 2000). Det finns till exempel belägg för att personer med mer våldsbejakande attityder har en mindre empatisk hållning gentemot offret. De tenderar också att i högre grad tillskriva den som drabbats av våldet skuld för det inträffade och undviker i högre grad även att rapportera det som hänt till polis eller anse att den som utövat våldet skall straffas (Pavlou & Knowles, 2001; West & Wandrei, 2002).

Forskning visar också att föreställningar och de tolkningsramar som till exempel socialarbetare har om kvinnor och män samt gärningspersoner och offer också har avgörande betydelse för hur faktiska *möten* mellan hjälpare och våldsutsatt gestaltar sig i själva hjälpsituationen eller i andra sammanhang som till exempel vid polisanmälan eller i mötet med vården. En studie genomförd av Jägervi & Svensson (2010) visar exempelvis att implicita, omedvetna föreställningar om kön/genus, ålder och etnicitet tycks fungera som en slags "förstärkare" av kön när det gäller hjälparens syn på brottsoffer. Resonemang om hur män och kvinnor i allmänhet är och vilka behov de antas ha, som knyter an till mer traditionella eller hegemoniska förväntningar på män och kvinnor, ges till exempel större utrymme när det handlade om män och kvinnor som inte är svenska. Samma studie visar även hur yrkesverksammas bilder av kvinnliga brottsutsatta i högre grad är relaterade till de brottsutsattas ålder, medan typen av brott utgör en viktigare faktor för hur männen beskrivs. Män som har blivit misshandlade i hemmet, våldtagna eller utsatta för andra övergrepp, som traditionellt förknippas med kvinnliga offer och sådana övergrepp som de oftare än män utsätts för, ses som mycket utsatta och förväntas skämmas och må väldigt dåligt. I andra situationer, däremot, vilka kan kopplas till traditionellt manliga områden för våld, beskrivs mannen i princip inte som utsatta överhuvudtaget, utan som unga killar som är ute och slåss och blir slagna.

Kännedomen om hur män respektive kvinnor på gruppnivå är utsatta för eller förövare av gatuvåld (GV) eller våld i nära relationer (VIR), spelar också en viktig roll i yrkesverksammas föreställningar om *ansvar och grad av utsatthet för våld*. Forskning visar till exempel att sådana bedömningar varierar beroende på både gärningsmannens och offrets kön och de förväntningar som är förknippade med de båda könen, men också beroende på den tidigare historia av att begå övergrepp eller vara utsatta för våld i olika situationer som kan relateras till kvinnor och män på gruppnivå.

Detta manifesterar sig till exempel genom att både professionella och lekmän tenderar att bedöma en kvinna som rapporterar en händelse av våld från en man i en nära relation som mer trovärdig och som en allvarligare händelse än vad de gör om förhållandena är det motsatta, att mannen är den utsatta (se t ex Ahmed, Aldén & Hammarstedt, 2013; Carlson, 1999; Seelau, Seelau & Poorman, 2003). Liknande tendenser tycks också finnas när det gäller sexuella övergrepp i nära relationer. Kassing och Prieto (2003) visar till exempel att professionella hjälpare tillskriver ett manligt våldtäktsoffer större ansvar för att inte göra motstånd än vad som är fallet med ett kvinnligt offer. Förutfattade meningar har också visat sig få den konsekvensen att händelser av våld i nära relationer tenderar att tillskrivas manliga (men också kvinnliga) offer med en tidigare historia av att vara utsatta för våld eller utövat detsamma som mer ansvarig för att våldet uppstod än vad de som inte tidigare varit utsatt för sådant våld bedöms vara (se t ex Seelau, Seelau & Poorman, 2003; Wandrei & Rupert, 2000).

Motsvarande skevheter tenderar också att finnas när det gäller gatuvåld. Howard (1984a, 1984b) visar till exempel att en man som skadades i ett väpnat rån som begås utomhus av en främmande man är mindre sannolik än en kvinna att uppfattas som ett offer och att beteendemässig skuld

(att inte kämpa emot och inte försöka fly) tillskrivs en man i högre grad än en kvinna i samma situation.

Bemötande av män och kvinnor som utsatts för våld

Könsstereotypa attributioner förekommer också i professionella hjälparens bemötande av traumatiserade män och kvinnor som utsatts för fysiskt våld. Forskning visar till exempel att manliga offer bedöms på ett mer negativt sätt (Ahola, Hellström & Christianson 2010), och i vissa fall, när det gäller vissa typer av utsatthet, (t ex våld i nära relationer) betraktas män i mindre utsträckning som " trovärdiga " offer (se t ex Dutton & Nicholls, 2006:692; George, 1994). Dessutom, till skillnad från kvinnor, tillskrivs män oftare skulden för händelsen. Detta kan baseras på hur männen uppfattas bete sig (att de antingen själva är våldsamma och på så sätt "orsakar" eller bidrar till situationen) till exempel genom att provocera förövaren, inte slår tillbaka eller inte försöker komma undan (se t ex Britton 2011, Howard 1984a, Howard 1984b; Jägervi & Svensson 2010). Forskning från hjälpsammanhang visar också att män som avviker från de traditionella könsnormerna i påfrestande livssituationer tolkas som att ha mer allvarliga problem och att de som en konsekvens av detta bedöms mer negativt (O'Neil, Good & Holmes 1995, Robertson & Fitzgerald 1990; Seem & Johnson 1998). Forskning av Robertson och Fitzgerald (1990), som studerat rådgivares bedömningar av manliga klienter som uppvisar symptom för depression vilket inte överensstämmer med bilden av en traditionell manlighet, visar att sådana män tillskrivs en mer allvarlig diagnos än till exempel kvinnor.”.

Den typ av skillnader i bedömningar som refererats ovan kan sannolikt delvis tillskrivas den typ av kognitiva skevheter eller attributioner, som nämnts tidigare, som gör att människor förväntar sig vissa handlingar av enskilda män och kvinnor på basis av vad som är känt om tidigare eller nuvarande handlingar av män och kvinnor som grupper (se Macrae, Stangor & Hewstone 1996, Macrae & Bodenhausen 2001). Eftersom forskning har visat att män i större utsträckning än kvinnor begår våldsbrott (se Polk 1994) och att det finns en överlappning mellan att vara offer och att vara gärningsman (se Lauritsen & Laub 2007), är den lägre graden av sympati och trovärdighet som tillskrivs manliga offer för våld inte särskilt förvånande. Det är dock troligt att sådana kopplingar mellan kön och problem leder till sämre behandling för män som är i behov av stöd för de övergrepp som de har utsatts för. Risken är att deras behov av hjälp exempelvis ignoreras, förminskas eller bemöts på ett olämpligt sätt (se Britton 2011; Hansen Ljöfstrand 2009a; Hansen Ljöfstrand 2009b). I värsta fall finns det risk för att behandling av manliga brottsoffer kan leda till att de som utsätts ges skulden för det inträffade.

Med anknytning till detta finns det forskning som visar att män som genomgått traumatiska händelser uppfattas som *stressade* snarare än känslomässigt drabbade (se Vogel 1990, Vogel, Epting & Wester 2003, se även Robinson & Johnson, 1997). Vogel, Epting och Wester (2003), som studerar skillnader i professionella hjälparens tolkningar av manliga och kvinnliga klienters problem, visar till exempel att rådgivarna är mer benägna att tolka män som att de "sitter fast" eller "har fastnat", vilket innebär att de är "stressade ". Detta kan jämföras med traumatiserade kvinnors som istället oftare tolkas som "känslomässigt påverkade" eller "känslomässigt sårbara". Som en konsekvens av denna uppfattning, och i motsats till kvinnor som söker hjälp, verkar hjälparna också mer benägna att tolka mäns behov av hjälp som att kunna få kontroll, att kunna hantera sin situation själva. Hjälparna försöker därför stödja dem att finna strategier för problemlösning, i stället för att med hjälp av omsorgsinsatser få männen att bearbeta sina känslor.

Mäns upplevelser av att ha varit utsatta för våld

Som nämndes inledningsvis har brottsofferforskningen kritiserats för att inte betrakta mäns erfarenheter av utsatthet ur ett genusperspektiv. Litteratur om utsatthet för brott har därför fått kritik eftersom forskarna tämligen oproblematiskt utgått från att det är ett faktum att män är mindre kompetenta på att uttrycka känslor och därför sällan fokuserat på mäns offererfarenheter (Newburn & Stanko, 1994). Även om området fortfarande är att betrakta som försummat är avsaknaden av mäns erfarenheter av våldsbrott i forskningen inte längre lika alarmerande. Män som brottsoffer har också uppmärksammats när det gäller till exempel våldtäkt (Allen, 2002; Knutagård, 2009;) och våld i nära relationer (Brottsförebyggande rådet, 2009).

Stanko & Hobdell (1993) visar att även om män säger sig vara förbehållsamma med att tala om konsekvenserna av våldet, såväl de fysiska som emotionella, är det just sådana ämnen som män själva tar upp. De talar dock om sitt offerskap ur en "male frame" (Stanko & Hobdell, 1993:413) snarare än ett offerskap som förknippas med svaghet och hjälplöshet vilket författarna menar kan göra det problematiskt för männen att såväl söka hjälp som att uttrycka känslor. När männen i studien beskriver sin utsatthet framträder en bild av en våldssituation som inte var rättvis, där förövarna kunde vara två mot en eller bära kniv. Dessa situationer, eller "transformative events" (Stanko & Hobdell, 1993:405), illustrerar en sårbarhet som männen generellt sett inte tänker på. Till skillnad från normalt våld, vilket utav männen beskrivs som en del av att vara man, är "transformative events" något som ger traumatiska konsekvenser.

Liksom männen i Stanko och Hobdells studie gör de unga män sociologen Veronica Burcar (2005) intervjuat en distinktion mellan våld i allmänhet och det våld de själva utsatts för. Våld i allmänhet är vanligt och inte speciellt allvarligt. Det normaliseras och ses som något naturligt och biologiskt givet; "man äter, man sover och man slåss" (Burcar, 2005:44). Den egna utsattheten däremot betraktas som något annorlunda och våldssituationen som avvikande. Genom att analysera såväl vad som sägs och hur det uttrycks visar Burcar att männen balanserar mellan de båda identiteterna ung man och brottsoffer och presenterar sig för henne som ett särpräglad offer; "ett brottsoffer som motsätter sig offerskapets negativa konnotationer, ett som är starkt, handlingskraftigt och aktivt" (Burcar, 2005:162). Männen i hennes studie tonar exempelvis ned de skador gärningspersonen åsamkat dem. Inte heller ges gärningspersonen någon betydande position i det manliga offrets berättelse.

Ett viktigt sätt männen hanterar offerskapet och dess konsekvenser på i de båda refererade studierna är genom skratt och humor vilket skulle kunna tolkas som ett sätt att ta kontroll över situationen (Stanko & Hobdell, 1993, s. 413; Burcar, 2005, s.153; se även Åkerström, 2007; Burcar och Åkerström, 2009, s. 51). I Burcars intervjuer med brottsutsatta män är skratt vanligt förekommande och tolkades som ett sätt att förmedla en avspändhet och vara ett uttryck för kontroll. Det sätt männen själva hanterar offerskapet på påverkar hur socialarbetarna förhåller sig till brottsoffren och de förväntningar och värderingar socialarbetarna har påverkar i sin tur bemötandet visavi männen (jfr Burcar, 2005, s. 109; Svensson, 2006, s. 60). Hur detta kan växelspel mellan den bild männen uppvisar av sig själva och socialarbetarna förväntningar diskuteras i avsnittet *Teoretiska utgångspunkter*.

Socialtjänstens brottsofferarbete

Brottsoffer i ett historiskt perspektiv

I dagens samhälle skildras brottsutsatta på olika sätt i media. Personer som blivit utsatta för brott har dock inte alltid varit synliga för samhället. I mitten på 1800-talet var en allmän uppfattning att samhället skulle ställa förövarna till svars för vad de utsatt den brottsutsatte för och orsakat samhället (Åkerström & Sahlin, 2001:8; Nilsson, 2003:25). Det var inte förrän i mitten av 1900-talet som forskningsfokus förflyttades till att även intressera sig för brottsutsatta. Denna förskjutning har flera förklaringar, bland annat hade en större medvetenhet väckts hos allmänheten kring brott och offer men den ökade mediala uppmärksamheten bidrog också. Även ökad kriminalitet och en utveckling inom kriminalpolitiken anses ha bidragit till att väcka intresset för just brottsutsatta (Nilsson, 2003). Under tidsperioden 1930 - 1960-talet präglades synen på brottsutsatta av huruvida de var delaktiga i brottet eller inte. Intresset riktades mot den relation som existerade mellan den utsatte och förövaren (Tham, 2001). Under denna period kategoriserades den brottsutsatte utifrån dennes ansvar för att blivit utsatt för brott (Nilsson 2003). Det ansågs att den som blivit utsatt för brott inte alltid var passiv, utan genom sitt beteende faktiskt kunde framkalla brott (Lindgren, Pettersson & Hägglund, 2001). Detta sätt att betrakta offrets roll har dock stött på kritik, främst från feministiska forskare, som menar att det skuldbelägger den brottsutsatte (Nilsson, 2003, s. 27).

Enligt Burcar (2005:12) har kvinnorörelsen bidragit till den ökade medvetenheten kring brottsutsatthet. I USA väckte kvinnorörelsen debatt kring våldtäktsoffer under 1970-talet som ett svar på samhällets sätt att se på våldtagna kvinnor. Även i Sverige väcktes en debatt kring kvinnliga våldtäktsoffer eftersom rättsväsendet behandlade våldtagna kvinnor som om de bar viss skuld till att ha blivit utsatta. Tham (2001) beskriver hur sexualbrottsutredningen under mitten av 1970-talet utlöste en våg av protester hos kvinnoförbunden i Sverige. Utredningens kommitté bestod då av 7 män och 1 kvinna. Utredningen kom fram till att i de fall där en kvinna blivit utsatt för våldtäkt inomhus av en känd gärningsman så skulle rättsväsendet se mindre strängt på brottet. Protesterna ledde till att en ny kommitté med majoriteten kvinnor tillsattes och att den tidigare utredningen lades ner. I och med dessa debatter kring våldtäkter och att utsatta kvinnor skulle ha del i brottet växte olika organisationer fram för att stödja kvinnor som utsatts för brott. Idag kan vi känna igen dessa verksamheter vid namn såsom Kvinnojouren, Tjejjour och så vidare. I slutet av 1970-talet genomfördes regelbundet i Sverige så kallade offerenkäter vilka skulle fördjupa kunskapen kring brottslighet och dess karaktär. Syftet med dessa enkäter var att belysa brottsutsatthetens sociala och demografiska karaktär (Åkerström & Sahlin, 2003). I utvecklingen mot dagens syn på brottsoffer finns det även fler viktiga händelser och årtal. Ordet brottsoffer fanns inte i det svenska språkbruket förrän 1970 (Tham 2001:27). År 1984 startade den första brottsofferjouren i Sverige, denna verksamhet riktade sig till alla brottsutsatta oavsett kön. Brottsofferdagen infördes den 22 februari 1989, och år 1994 grundades Brottsoffermyndigheten. Ett nyhetsblad, Tidningen Brottsoffer, som inriktar sig på brottsutsatthet utkom för första gången år 1994. Det har sedan genom åren förekommit flera statliga utredningar som påverkat lagstiftningen (Burcar, 2005).

Dagens brottsofferarbete

Enligt 1 § 1 kap. Socialtjänstlagen (2001) ska alla människor få hjälp på lika villkor. Detta är en grundläggande princip inom det sociala arbetet. Det innebär bland annat att särbehandling på

grund av kön inte skall förekomma. Vissa personer som socialtjänsten kommer i kontakt med är brottsutsatta.

Stöd och hjälp till brottsutsatta regleras i enlighet med 11 § 5 kapitlet i Socialtjänstlagen (2001). Samhällets ansvar för att stödja brottsoffer har under de senaste åren markerats allt tydligare genom ändringar i socialtjänstlagen. Där kan man läsa att socialnämnden skall ge stöd och hjälp åt den som utsatts för brott. Socialnämnden skall också särskilt beakta kvinnor som utsatts för brott samt barn som bevittnat eller utsatts för våld. Anledningen till att man valt att betona kvinnors och barns utsatthet i lagstiftningen är bland annat att dessa båda grupper anses vara mer utsatta för grovt våld i hemmet, men också för att det har ansetts finnas brister i socialtjänstens arbete med kvinnor, till exempel är har kvinnors våldsutsatthet varit lågprioriterat och det har i allmänhet saknats kunskaper om denna typ av våld (Proposition 2000/01:79, s. 34f). Dock görs i detta avseende inte några jämförelser med andra grupper, som exempelvis män.

Parallellt med ett ökat fokus på utsatta kvinnor och barn kan även skönjas en ökad professionalisering avseende brottsofferstödet och en etablering av fler verksamheter som syftar till att stödja brottsoffer (jmf Nilsson, 2003). Hittills tycks fokus för kommunala insatser generellt i stor utsträckning framförallt riktats mot kvinnor och barn/unga (jmf Carlsson et al, 2010; Ljungwald & Svensson, 2007; Socialstyrelsen, 2012). Stödcentrum för unga brottsoffer har blivit uppmärksammat för kvalificerade insatser att uppfylla kommunens lagstadgade ansvar för brottsoffer (Socialstyrelsen, 2005). Medlingsverksamhet har också växt fram.

Det första Stödcentrat för unga brottsoffer öppnade för drygt femton år sedan, år 1999 i Stockholm Stödcentrum håller, i olika delar av landet, på att expandera till att även omfatta vuxna personer som utsatts för brott (jmf Stödcentrum för brottsutsatta i Göteborg). När det gäller medling vid brott så organiseras detta på något olika sätt i landet. Vissa kommuner väljer att använda sig av lekmannamedlare (inget egentligt krav på utbildning) medan andra har socionomer som medlare. Medling vid brott innebär att ett brottsoffer möter gärningspersonen för att tala om brottet och medlaren har här en opartisk roll som innebär att underlätta och stödja i mötet (se Socialstyrelsen, 2012).

Utgångspunkter för brottsofferarbetet

Ett antal grundläggande tankar om utsatthet eller viktimisering samt hur denna påverkar offrets möjligheter att leva ett normalt liv är utgångspunkten för det brottsofferarbete som bedrivs i Sverige (se t ex Nilsson, 2003). Enligt dessa utgångspunkter medför utsatthet för brott en primär viktimisering, det vill säga att en person som är direkt utsatt för brott upplever negativa konsekvenser utav detta. En person som blivit brottsutsatt kan även utsättas för en sekundär viktimisering. Det innebär att omgivningen reagerar eller agerar på ett sådant sätt att den utsatte upplever en negativ följd som till exempel ökad psykisk stress. Detta kan exempelvis ske då en våldtagen kvinna i polisförhör tvingas redogöra för vad hon hade för kläder vid tillfället då hon våldtogs (Nilsson 2003, s. 32). Den sekundära viktimiseringen kan också ske då allmänheten riktar sina blickar mot den brottsutsatte på grund av nyfikenheten över vad som hänt (Lindgren et al 2001, s. 135). Det anses därför vara av största vikt att de som möter personer som blivit utsatta för brott har kunskap kring sekundär viktimisering.

Synen på brottsoffret

Det finns ingen vedertagen definition av vem eller vilka som ryms inom begreppet brottsoffer. Bilden kan variera men det finns en benägenhet att idealisera offret. Denna idealisering kännetecknas bland annat av att den utsatte på olika sätt är sårbar och svag i jämförelse med

gärningsmannen (Christie, 1986). Äldre, kvinnor och barn har visat sig passa in i en ideal bild av ett offer (Burcar, 2005). Den ideala bilden av ett offer är en person som råkat ut för något som denne inte kan påverka eller ta ansvar för. Den utsatte väcker medkänsla och empati hos sin omgivning och några av de dominerande känslorna hos den utsatte är rädsla, passivitet samt osäkerhet (Nilsson, 2003, s. 115f). Faktorer som stärker medlidandet är om offret är upptaget med något som av samhället uppfattas vara respektabelt eller befinner sig på en plats som denne inte kan klandras för att vara på. Till exempel är det lättare för en äldre kvinna som blir slagen och bestulen på pengar på väg hem från butiken än för en prostituerad kvinna som blev våldtagen på väg hem från krogen att få legitim status som offer (Christie, 1986).

Det finns en bild av att offer genomgår ett slags "lidandets paradig", vilket innebär att det är smärtsamt att vara ett offer (Nilsson, 2003, s. 101). Offerskapets innebörd reproduceras i bland annat självhjälpsböcker, media och i professionella verksamheter. I dessa forum framställs denna idealtyp - hur ett offer ska vara, känna och reagera. Problem uppstår dock i och med detta, det ger nämligen endast vissa tillträde till att identifiera sig som offer, de som inte uppfyller kraven för offrets idealtyp stängs ute.

Synen på brottsoffret påverkas också av dennes eget beteende efter händelsen. Det finns vissa förväntningar på hur personer som utsätts för brott bör uppföra sig, till exempel antas den utsatte genomgå en kris och en återhämningsperiod och göra någon form av förändring i vanor och beteende. De brottsoffer som inte antar rollen som offer på det sättet kan istället komma att uppfattas bära en del av skulden. Om en prostituerad kvinna som våldtagits går på krogen igen tätt efter det inträffade kan det uppfattas som att hon inte tar så allvarligt på händelsen. Nilsson (2005:3) benämner sådana föreställningar viktimiteringsideologier, det vill säga allmänna idéer om offerskap. De bidrar till att utsatta människor får begränsat handlingsutrymme eftersom de måste anpassa sig till vissa förväntningar. Samtidigt är det inte önskvärt i rehabiliteringssyfte att en brottsutsatt ska stanna upp från sitt liv för att visa sig ha påverkats negativt. Detta eftersom offerrollen kan hämma rehabilitering eller återhämtning.

Arbetsätt i brottsofferarbetet

När det gäller arbetsätt inom Stödcentrum för unga brottsoffer, som ju är den organisation som föreliggande projekt hämtar data ifrån, visar tidigare forskning att samtalet som krisbearbetande metod utgör en central utgångspunkt (jmf även Nilsson, 2003; Rydning, 2005). I sin utvärdering av Stödcentrum för unga brottsoffer visar Hansen Lövstrand (2008) hur ett antal arbetsätt och strategier används av socialarbetarna i mötet med brottsoffret. Till en början i mötet är det viktigt att *normalisera* de reaktioner som uppkommit hos brottsoffret – att känna hat, få "flashbacks" med mera betraktas som vanliga reaktioner när en person utsatts för brott och en central del i arbetet är att förmedla detta till brottsoffret. Här tycks det även finnas en poäng att för unga män särskilt betona att man kan bli rädd för vistas utanför hemmet och att även stora och kraftiga killar kan ge uttryck för rädsla (se Hansen Lövstrand, 2008:49). Ett annat sätt att bemöta brottsoffret på är att *ingjuta hopp*, att de normala reaktionerna som uppkommit som en följd av offerskapet faktiskt går att hantera efter att de bearbetats. I jämförelse med vuxna tycks unga brottsoffer betraktas ha svårare att berätta om sina reaktioner och erfarenheter av utsattheten i samtalet. Det blir därför viktigt för socialarbetarna i Hansen Lövstrands studie att *avdramatisera* situationen och vara något annat än en stel psykolog eller psykoterapeut. Genom att skapa en avslappnad stämning väntas det goda samtalet mellan socialarbetaren och brottsoffret kunna manifesteras. I detta arbete vänder man sig till exempel emot en manualanvändning som skulle kunna riskera att hjälparen inte är tillräckligt flexibel i relation till brottsoffret (Hansen Lövstrand, 2008:61-62). Genom

erfarenhet förväntas socialarbetaren istället kunna nyttja en mängd olika tekniker och matcha dessa gentemot brottsoffret. Hansen Lövstrand visar vidare på hur det, i synnerhet när det gäller unga män (jmf Ryding, 2005; Burcar, 2005), kan finnas behov av att använda ångloksmetaforen. Detta innebär att i samtalet beskriva för brottsoffret hur vi som människor ibland behöver ”puffa ut” (Hansen Lövstrand, 2008:63) känslor för att inte explodera. Ett annat sätt att närma sig de brottsoffer som har svårt att ge uttryck för känslor kan vara att använda så kallade nallekort. Detta innebär att personen ifråga får visa på olika kort hur känslotillståndet är och hur det idealt sätt skulle vara. Det kan vara ledsen, arg, glad etc. Andra brottsoffer kanske hellre skriver dagbok, vilket också är ett arbetssätt som framkommer i Hansen Lövstrands (2008:65-66) utvärdering.

Teoretiska utgångspunkter

Att förstå genus, sociala problem och utsatthet för våld

I föreliggande forskningsprojekt är "kontextuell konstruktivism" (se Kullberg, 2012:13) utgångspunkten för förståelsen av genus, sociala problem och utsatthet för våld. Detta innebär att genus (kvinnlighet och manlighet) antas formas i interaktion med andra. Kategorierna man och kvinna betraktas därmed inte som stabila och fasta strukturer som av "naturen" är knutna till och delas av alla kvinnor respektive män. Manlighet och kvinnlighet betraktas istället som mer eller mindre fenomen som skapas och återskapas eller "uppnås" i det dagliga livet (Fäldt & Kullberg; Kullberg, 2013:2012; West & Zimmerman 1987). En sådan utgångspunkt innebär att erkänna den sociala miljön som primär över den biologiska disposition som kvinnor och män har när det gäller förklaringar till vad som formar mäns och kvinnors beteenden och upplevelser av utsatthet för våld.

För synen på män och kvinnor som blivit utsatta för våld får detta synsätt relativt långtgående konsekvenser. Det medför nämligen att de handlingar som utförs eller det lidande som erfars av kvinnor och män som utsatta för våld inte kan förstås som typer av naturliga följder som kan kopplas till det kön individen har. Istället skall utsattheten förstås i skenet av de samhälleliga processer som ordnar män respektive kvinnor, manlighet respektive kvinnlighet i relation till utsatthet och lidande (se t ex Eckstein, 2010). I det perspektivet betraktas våldsutsatta män, liksom kvinnor, som komplexa individer med såväl allmänmänskliga reaktioner och behov som följer av socialisation och grupp tillhörighet samt sist men inte minst individuella reaktioner och behov (jfr. Fäldt & Kullberg, 2012).

Detta aktuella perspektiv, kontextuell konstruktivism, är också grunden för att betrakta den förståelse och det bemötande som sociala problem får i samhället. Utgångspunkten innebär att det sätt som våldsutsatthet behandlas i samhället inte på något sätt följer någon "naturgiven" väg. Istället betraktas det sociala problemet med människor som blir utsatta för våld samt det sätt som detta erkänns och åtgärdas i samhället som beroende av och sammanflätade med samhället och de ekonomiska, politiska, juridiska och kulturella förhållanden som råder (se t ex Spector & Kitsuse, 1977). Detta innebär bland annat att argument för utövande av våld och våldsutsatthet skall förstås som format i förhandlingar mellan individer och grupper i samhället. Sociala problem uppträder med andra ord i ständigt föränderliga sammanhang i vilka det finns ett samspel och ömsesidigt beroende mellan en *diskursiv teoretisk nivå*, eller teorier och förklaringar som finns i vetenskap och bland professioner och *kognitiva mönster hos enskilda individer*, som till exempel

manifesteras genom hur utsatta män och kvinnor själva upplever sin utsatthet och sina hjälpbehov (se Kullberg, Skillmark, Hertz, Fäldt & Wallroth, 2012).

Konsekvenser av det som sagts ovan blir att kvinnor och män knyts till olika sociala problem i skilda problemdiskurser som på mer eller mindre tydliga sätt utmejslar och skiljer ut "vad som är adekvata respektive inadekvata, möjliga respektive omöjliga eller troliga respektive icke troliga sociala problem för kvinnor och män" (Kullberg, Skillmark, Hertz, Fäldt & Wallroth, 2012:70). Detta är ju också något som illustreras med referenser till tidigare forskning i bland annat avsnitten *Föreställningar om kön och våld påverkar bedömningar* samt *Bemötande av män och kvinnor som utsatts för våld* ovan.

Konstruktion och reproduktion av våld och genus i hjälpande professioner

Tre distinkta sfärer

Studerar man skillnader i hur samhället uppfattar kvinnors och mäns sociala problem inom ett antal olika områden kan man se att sådan förståelse formas med utgångspunkt i tre distinkta sfärer: 1. De *sociala sammanhang* som är aktuella, 2. *Kännetecken eller karaktäristika* för de sociala problemen det gäller, samt slutligen, 3. *Sociala handlingar*, som av tradition förknippas med eller relateras till det ena eller andra könet (se Fäldt & Kullberg, 2012). Detta betyder att sociala problem som drabbar kvinnor och män tenderar att förstås med utgångspunkt i de sociala sammanhang som de båda könen "historiskt" sett är associerade med. När det gäller utsatthet för våld så tenderar detta, som framgått av den forskning som refererats i avsnittet *Bemötande av män och kvinnor som utsatts för våld*, resultera i att män som blir utsatta för våld i nära relationer, i mindre utsträckning har möjlighet att bli betraktade som " trovärdiga " offer. Detta eftersom det sociala sammanhang som våldet har skett i inte på ett lika enkelt sätt för män, som kvinnor, ger tankereferenser till utsatthet. Av den anledningen finns den typ av problem med att förstå män som utsatta för våld som refererats tidigare i rapporten (se avsnittet *Föreställningar om kön och våld påverkar bedömningar*). Av samma anledning tenderar också föreställningar om en förövarposition vara lika svår att förena med föreställningen om kvinnor och det kvinnliga (se t ex Russell, 2013). På samma sätt som när det gäller kopplingen mellan sociala sammanhang och kön finns tendenser att särskilja kvinnors och mäns relation till våldsområdet utifrån en förståelse om vissa karaktäristika eller kännetecken som länkar könen till våldet men också sådana sociala handlingar, som knyts till de båda könen. När det gäller våldsutsatthet och andra svåra livshändelser kan detta exemplifieras med en tendens från omgivningen att uppfatta kvinnor och män på olika sätt när det gäller *förmåga, vilja* och *behov* att uttrycka känslor av olika slag och att bearbeta trauman. Män tenderar till exempel förknippas mer med känslouttryckningar och handlingar som innebär hämndbegär medan kvinnor förknippas med rädsla samt undvikande handlingsmönster i förhållanden till våld (se t ex Hollander 2001; Kullberg, Skillmark & Fäldt, under utgivning). Män uppfattas också vara rationella och mer känslomässigt hämmade (se Hansen Löfstrand 2009a; Hansen Löfstrand 2009b; Kullberg, Skillmark & Fäldt, under utgivning). Forskning visar också att professionella hjälpare verkar vara mer benägna att tolka mäns problem i svåra livssituationer som en fråga om att vara *stressade* snarare än att ha *emotionella behov* (se Vogel 1990. Vogel, Epting & Wester 2003, se även Robinson & Johnson, 1997). Som redan nämnts visar Vogel, Epting och Wester (2003) att professionella hjälparna är mer benägna att tolka män som "att vara fast", vilket innebär att de är "stressade" snarare "känslomässiga" eller "sårbara", som uppfattas vara vanligare bland kvinnor. Som en konsekvens av detta, och i motsats till kvinnor tycks de professionella

också vara mer benägna att tolka män behov av hjälp som att det bättre åtgärdas eller lindras med kognitiva metoder och insatser eller insatser som innebär att männen själva kan få kontroll över sin situation för att kunna hantera den själv. Män tenderar därför få insats riktade mot detta i större utsträckning än vad kvinnor får.

Delstudier och metoder

Projektet består av tre delstudier och den metodologiska ansatsen är i huvudsak kvalitativ. De kvalitativa data har samlats in genom fokusgruppsintervjuer (delstudie 2 och 3). För att stimulera till diskussioner i fokusgrupperna har vinjettmetoden används som ett komplement. De kvalitativa data har även kompletterats med kvantitativa data från verksamhetsstatistik (se delstudie 1). Nedan presenteras inriktningen på de skilda delstudierna, därefter presenteras urval, metodologiska ansatser samt det insamlade materialet.

Delstudiernas inriktning

Delstudie 1

Delstudie 1 ägnades åt frågan om Stödcentrum för unga brottsoffer i Sverige ger olika många samt skilda typer av insatser till unga män och kvinnor som söker sig till verksamheterna. Denna fråga fördjupades genom följande frågeställningar. *Hur fördelar sig unga män och kvinnors utsatthet i olika brottskategorier? Vilka typer av insatser erhåller våldsutsatta unga män och kvinnor? Hur kan den hjälp som erbjuds karaktäriseras? samt På vilket sätt skiljer sig insatserna åt mellan könen?*

Delstudie 2

Delstudie 2 ägnades åt att undersöka hur svenska socialarbetare som arbetar stödjande med brottsoffer talar om unga mäns utsatthet och förstår deras behov av hjälp. Syftet fördjupades genom ett antal frågeställningar som ställdes till deltagarna. Dessa frågeställningar var: *Vem är ett brottsoffer? Vad innebär det att vara ett brottsoffer? Vilka känslor är associerade med män som brottsoffer? Är vissa brottsoffer i större behov av stöd än andra? Spelar det roll under vilka omständigheter brottet skedde när det gäller offrets känslor och reaktioner? Har alla brottsoffer lika lätt att söka hjälp?*

Delstudie 3

Delstudie 3 ägnades åt att fördjupa förståelsen för hur de följande dimensionerna: *den manliga positionen i könsordningen, kontextuella faktorer* och *relationen mellan offret och gärningspersonen* påverkar socialarbetare förståelse och bedömningar av manlig utsatthet för våld.

Begreppen position, kontextuella faktorer och relation definierades på följande sätt. *Position* refererar i detta sammanhang till hur offrets position i genusordningen (oavsett eller tillsammans med andra kontextuella eller relationsfaktorer) används för att förstå manlig utsatthet. *Kontextuella faktorer* relaterar till hänvisningar som görs till kontextuella faktorer (som t.ex. alkoholanvändning eller offrens egna handlingar) används för att förstå manlig utsatthet. *Relation* hänvisar till hur den sociala relationen (exempelvis i form av främlingar eller intima partner) används för att förstå manlig utsatthet.

Syftet med delstudie 3 fördjupades genom ett antal frågeställningar som ställdes till deltagarna. Dessa frågeställningar var: *Hur kan brottsoffrets agerande ha bidragit till hur våldssituationen utvecklades? Hur kan kontextuella förhållanden ha bidragit till hur våldssituationens utvecklades?*

Vilken betydelse har relationen mellan offer och förövare för våldssituationens utveckling? Kunde eller borde brottsoffret i något avseende ha valt att agera annorlunda? Hur skall brottsoffrets ansvar för våldssituationens utveckling förstås? Har manliga brottsoffer, i någon bemärkelse, specifika hjälpbehov? samt slutligen På vilket sätt ser respondenternas förståelse av våldssituationen sett annorlunda ut om brottsoffret istället för ung man varit en ung kvinna?

Population och urval

Data för samtliga delstudier hämtades från verksamheten Stödcentrum för unga brottsoffer och Medlingsverksamheter. I delstudie ett ingår emellertid även även socialarbetare som både arbetade med stöd till våldsoffer och medling mellan våldsoffer och förövare. Valet för insamling av empiri från stödverksamhet för unga brottsoffer grundar sig bland annat på att kommunerna sedan 2005 har ett lagstadgat ansvar att ge stöd åt brottsoffer och sedan 2008 en skyldighet att erbjuda medling vid brott. Att stödcentrum för unga brottsoffer utgör den den viktigaste källan för datainsamlingen grundas på att denna verksamhet, som tidigare konstaterats, är en av de viktigaste aktörerna som har organiserats och bedriver denna verksamhet på ett kvalificerat sätt.

Delstudie 1

Resultaten från delstudie 1 grundas på verksamhetsstatistik från de 15 Stödcentrum för unga brottsoffer som har ett gemensamt system för detta som administreras av Bonigi, ett företag som bistår offentlig verksamhet med tjänster inom digital systemutveckling. Samtliga ärenden som registrerats i systemet under respektive brottskategori ingår i studien. I så måtto utgör delstudie 1 en totalundersökning.

Delstudie 2

Resultaten från delstudie 2 grundas på fokusgruppsintervjuer med professionella socialarbetare som aktivt arbetar med brottsoffer (t.ex. stödja utsatta personerna och erbjuda medling) inom socialtjänsten. Sammanlagt deltog tio socialarbetare från fyra olika arbetsplatser i denna delstudie. Alla deltagare var socionomer. Alla utom en var kvinnor och de var mellan 30 och 55 år. Tre fokusgrupper genomfördes inom delstudiens ram. Alla fokusgrupper bestod av en befintlig arbetsgrupp vid ett stödcentrum.

Delstudie 3

Resultaten från delstudie 3 grundas på fokusgruppsintervjuer med socialarbetare som aktivt arbetar med att stödja unga brottsoffer inom Stödcentrum för unga brottsoffer i Sverige. Stödcentrumenheten och deltagare valdes ut genom ett ändamålsenligt urval. Detta innebär att enheter och deltagarna aktivt arbetar med rådgivning av manliga brottsoffer på professionell och regelbunden basis. Sammanlagt 17 socialarbetare från fem olika enheter deltog i denna delstudie. Alla deltagare var professionella socialarbetare med en BA i socialt arbete. Deltagarna var mellan 27-55 år, och alla utom två var kvinnor. Alla utom en fokusgrupp bestod av en befintlig arbetsgrupp vid ett stödcentrum.

Metodologiska ansatser

Fokusgruppsintervjuer

I projektets delstudier 2 och 3 har intervjuer med enskilda socialarbetare valts bort till förmån för fokusgruppsmetoden. Detta kan motiveras på flera sätt. Ett första motiv är att socialarbetare tillsammans skapar förståelse för olika fenomen och händelser, i detta projekt män som brottsoffer, att använda fokusgrupper som metod har därför antagits ge en inblick i informanternas vardagliga sammanhang där idéer formas (jfr Kitzinger, 1994; Wibeck, 2000).

Ett andra motiv är att den valda metoden stämmer väl överens med projektets teoretiska utgångspunkt, nämligen att genus formas i de interaktioner som människor är inbegripna i. Ytterligare fördelar med fokusgruppsmetoden är att den har visat sig vara användbar i explorativa studier, när det finns begränsat med kunskap inom ett specifikt område (Stewart, Shamdasani & Rook, 2007), samt att den på ett tids- och kostnadseffektivt sätt kan generera en stor mängd data med en relativt stor informationstäthet. Detta kan uppnås till exempel genom de ”synergier” som kan uppstå mellan deltagarna, vilka kan ge viktig information som inte skulle ha erhållits i individuella intervjuer (Stewart, Shamdasani & Rook, a.a., sid. 42). Utöver det kan användandet av fokusgrupper förväntas öka studiens ekologiska validitet genom att forskarna får tillgång till sammanhang i vilka socialarbetarna tillsammans formar förståelse och representationer av män som våldsoffer (jfr. Kitzinger 1994).

Fokusgrupperna som genomfördes pågick mellan 60-100 minuter. Under tiden intervjuerna pågick förhöll sig moderatorn så passivt som möjligt och gjorde endast inspel när diskussionerna bedömdes avta eller glida ifrån ämnet. Vid något tillfälle fick även moderatorn uppmana deltagare som inte gjort inspel inom något specifikt tema att dryfta sin uppfattning.

Vinjettmotoden

Fokusgruppsintervjuerna i delstudie 2 och 3 har kompletterats med användandet av vinjetter. Liksom fokusgruppsmetoden är vinjettmotoden ett erkänt sätt att närma sig och studera professionellas föreställningar, attityder och bedömningar (Kullberg & Brunnberg, 2007). Vinjetter kan beskrivas som: “short stories about hypothetical characters in specific circumstances, to whose situation the interviewee is invited to respond” (Alexander & Becker, 1978:94). Att använda vinjetter som underlag för diskussionerna i fokusgrupperna är ett sätt att säkerställa att samtliga deltagare utgår från en identisk situation, vilket är ett sätt att öka tillförlitligheten i svaren. Att för socialarbetare presentera ett hypotetiskt fall att samtala kring har i tidigare forskning dessutom visats vara ett sätt att avdramatisera känsliga ämnen (Kullberg & Brunnberg, 2007).

Delstudiernas resultat

I denna del sammanfattas resultaten från projektets delstudier.

Delstudie 1: Unga män och kvinnor vid Stödcentrum för unga brottsoffer

Delstudie 1 ägnades åt (som redan redogjorts för) frågan om Stödcentrum för unga brottsoffer i Sverige ger olika insatser till unga män och kvinnor som söker sig till verksamheterna. Denna

fråga fördjupades, som redan nämnts, genom följande frågeställningar som också resultatpresentationen är strukturerad med utgångspunkt från: *Hur fördelar sig unga män och kvinnors utsatthet i olika brottskategorier? Vilka typer av insatser erhåller våldsutsatta unga män och kvinnor? Hur kan den hjälp som erbjuds karaktäriseras? samt På vilket sätt skiljer sig insatserna åt mellan könen?*

Utsatthet för brott

Tabell 1 redovisar den utsatthet för brott inom 10 vanliga brottstyper som de unga män och kvinnor som söker sig till Stödcentrumverksamheterna har. Av tabellen framgår att det är fler unga män som är registrerade för att ha blivit utsatta för brott än unga kvinnor. Totalt är närmare 12000 brottsrubriceringar registrerade för männen (11898). För kvinnorna är motsvarande siffra 8632. Detta betyder att 57 % av de brott som registrerats har drabbat en man. Detta kan jämföras med brottsstatistik som helhet i landet. En sådan jämförelse visar att män är mer utsatta för våldsbrott än vad kvinnor är (se t ex Gottzén, 2014).

Tabell 1. Utsatthet för olika brottstyper i antal redovisat för ålderkategorierna 13-18 och 19-25 år samt kön.

	Kön	Ålder	
		13-18	19-25
Misshandel	Man	4190	2020
	Kvinna	1997	951
Mordförsök	Man	27	56
	Kvinna	4	12
Rån	Man	1414	633
	Kvinna	325	333
Utpressning	Man	142	26
	Kvinna	85	28
Olaga hot	Man	1038	513
	Kvinna	953	501
Övergrepp i rättsak	Man	153	65
	Kvinna	113	50
Ärekränkning	Man	21	8
	Kvinna	63	15
Ofredande	Man	303	194
	Kvinna	830	535
Sexualbrott	Man	88	14
	Kvinna	825	275
Våldtäkt	Man	17	13
	Kvinna	531	207
Totalt	Man	7393	4505
	Kvinna	5725	2907
	Man	11898	
	Kvinna	8632	

Till exempel framgår av data från det svenska patientregistret att en så stor andel som 75 % av dem som vårdas för skador från våldsbrott är män (Estrada, 2006). Annan forskning visar att män (71 %) före 15 års ålder är mer utsatta än kvinnor (65 %) för "någon form av sexuellt, fysiskt

eller psykiskt våld" och att 77 procent av män och 75 procent av kvinnor "vid ett eller flera tillfällen under sin barndom (före 18 års ålder) utsatts för någon av de typer av sexuellt, fysiskt och psykiskt våld" (Nationellt centrum för kvinnofrid, 2014:62).

Av tabell 1 framgår också att bland dem som söker sig till Stödcentrum så är det de unga männen som i flertalet av brottskategorierna är mer drabbade än unga kvinnor. Betraktar man åldersspannen 13-18 och 19-25 år så framgår det till exempel att män dominerar i sex av de aktuella kategorierna. Kvinnorna är de som är mest utsatta i fyra av de aktuella kategorierna, bland annat när det gäller våldtäkt och ofredande. När det gäller misshandel så är mer än dubbelt så många fall registrerade på män som på kvinnor (män: 6210 kvinnor: 2948). Männen utgör 68 % i denna kategori.

Männen dominerar även kategorin mordförsök. I denna kategori utgör männen hela 76 % (män: 83, kvinnor 26) av samtliga ärenden. Samma dominans finns för männens räkning även i kategorin utpressning. Där är deras andel 60 % av alla ärenden (män 168, kvinnor 113). Även kategorin utsatthet för rån dominerar de unga männen. Männen utgör hela 76 % av samtliga registreringar här (män: 2047, kvinnor: 658).

Resultaten ger en bild av unga mäns och kvinnors utsatthet. Resultaten visar nämligen att utsattheten för brott och viktigmisering skiljer sig åt mellan könen. När det gäller egenskaper som fysisk kontra psykisk utsatthet är det intressant att unga kvinnor och män utsätts för olika typer av brott. Fler unga män än kvinnor drabbas av mordförsök, misshandel och rån. Det vill säga de brott, bortsett från sexualbrott och våldtäkt, som är primärt fysiska. Vi kan också se att de drabbas mest frekvent av de psykiska brotten utpressning och olaga hot, vilka framför allt anspelar på eller hotar om föregående fysiska brott. Kvinnor å andra sidan drabbas mest av sexualbrott, våldtäkt och psykiska brott. Årekränkning och ofredande kan ha fysiska inslag men orsakar primärt psykiskt lidande.

De aktuella siffrorna för mäns utsatthet som presenteras i tabell 1 kan jämföras med siffror från andra studier. Siffror från Brottsförebyggande rådet (2013) visar till exempel att män överlag är mer utsatta för misshandelsbrott. I den totala befolkningen (för år 2012) uppger 50 % fler män än kvinnor att de blivit utsatt för misshandel (män 3 %, kvinnor 2 % av samtliga svarande). Unga, och då särskilt män, är betydligt mer utsatta för våld än män och kvinnor som är äldre. Forskning visar till exempel att för 2013 uppger en så stor andel som 8,1 procent av männen i åldern 16–24 år att de blivit utsatta för misshandel. Utsattheten bland samtliga män för samma år är 2,3 %. Detta innebär att unga män har mer än tre gånger (3,5) högre risk att utsättas för denna typ av brott än gruppen män som helhet (Brottsförebyggande rådet, 2014). Brottsförebyggande rådets studie visar också att bland ungdomar i åldrarna 16-24 år så uppger 8,1 % av männen och 5 % av kvinnorna att de blivit utsatta för misshandel under året. Även i en jämförelse mellan unga kvinnor och män har männen alltså en högre risk att utsättas för våld.

Insatser som ges till brottsoffer

Tabell 2 redovisas det totala antalet ärenden för de aktuella Stödcentra samt stödinsatser, tidsåtgång och remitteringar till annan verksamhet redovisat för kön och ålder. Av tabellen framgår att det är fler män än kvinnor som kommer till verksamheterna. Siffrorna visar att i åldrarna 13-18 så är 56 % av ärendena med män (män 7813, kvinnor 6155). I åldern 19-25 är fördelningen mellan könen jämnare. I denna ålderskategori är 52 % män (män 4096, kvinnor 3716).

Av tabell 2 framgår även att det är de unga kvinnorna som både i reella tal och i genomsnitt erhåller flest möten inom verksamheten. Av de inkomna ärendena som rör kvinnor i åldrarna 13-

18 är det 35 % (n=2158) som leder till ett möte med en socialarbetare. Bland männen i samma åldrar är motsvarande siffra 27 % (n=2082). I åldrarna 19-25 är skillnaden något mindre. I detta åldersspann leder 31 % (n=1147) av kvinnors ärenden till ett möte. Motsvarande siffra för männen är 25 % (n=1023).

I tabell 2 redovisas även det genomsnittliga antal möten som unga män och kvinnor har med de professionella. När det gäller denna fråga framkommer att kvinnorna i genomsnitt har fler möten med verksamheten än männen. Kvinnorna i åldrarna 13-18 har i genomsnitt 3,8 möten per person medan motsvarande siffra för männen är 2,8. Detta betyder att verksamheterna i genomsnitt har ett möte mindre med männen än med kvinnorna. Uttryckt på ett annat sätt erhåller de unga kvinnorna i detta åldersspann ungefär 35 % mer uppmärksamhet jämfört med männen. Studerar man åldersspannet 19-25 år så framgår det att skillnaden mellan könen även finns där. Dock är den inte lika stor. Här erhåller de unga kvinnor i genomsnitt 2,9 möten per person och männen 2,4, vilket motsvara drygt 15 % mer uppmärksamhet.

Tabell 2. Antal ärenden, stödinsatser, tidsåtgång samt remitteringar till annan verksamhet redovisat för ålderkategorierna 13-18 och 19-25 år samt kön.

	Kön	Ålder	
		13-18	19-25
Totalt antal ärenden	Man	7813	4096
	Kvinna	6155	3716
Antal ärenden som lett till möte	Man	2082	1023
	Kvinna	2158	1147
Totalt antal möten	Man	5750	2426
	Kvinna	8281	3356
Total tidsåtgång i timmar	Man	9397	4326
	Kvinna	12134	4839
Genomsnittlig tidsåtgång per ärende i timmar	Man	1,2	1,1
	Kvinna	2	1,3
Genomsnittligt antal möten per ungdom (av ärenden som lett till möte)	Man	2,8	2,4
	Kvinna	3,8	2,9
Antal möten där fokus legat på information	Man	1506	511
	Kvinna	1568	560
Antal möten där fokus legat på stödsamtal	Man	4145	1888
	Kvinna	6596	2771
Antal unga som hänvisats vidare för ytterligare stöd	Man	194	114
	Kvinna	312	161

En annan intressant aspekt är den genomsnittliga tidsåtgången räknat i antal timmar som de unga männen och kvinnorna erhåller. Även detta redovisas i tabell 2. En jämförelse på denna punkt visar, kanske inte helt överraskanden, att kvinnorna ägnas mest tid. Kvinnor i åldersspannet 13-18 år erhåller 2 timmar medan männen i samma åldersspann får 1,2 timmar i genomsnitt. Även detta är en avsevärd skillnad och innebär att kvinnorna i genomsnitt ägnas samtal med en socialarbetare 0,8 timmar (48 minuter) mer jämfört med männen. Detta motsvarar ungefär 70 % mer uppmärksamhet än vad männen får. I åldersspannet 19-25 år är fördelningen mellan könen jämnare. I detta åldersspann erhåller männen 1,1 timmar och kvinnorna 1,3 timmar, det vill säga knappt 20 % mer tid.

Stödcentrum erbjuder de hjälpsökande olika typer av samtal. Dessa är informationssamtal och stödsamtal. Medan informationssamtal rör mer praktiska frågor, som till exempel hur en domstolsförhandling går till med mera, rör stödsamtalen mer känslomässiga, personliga aspekter av det stöd som ges. I vilken omfattning de unga männen och kvinnorna erhåller de olika typerna av insatser framgår även det av tabell 2. Av tabellen kan utläsas att det finns en tydlig skillnad mellan könen även på denna punkt. Resultaten visar att de unga männen i båda åldersspannen som redovisas får fler informationssamtal än kvinnorna medan kvinnorna erhåller fler stödsamtal än männen. Männen i åldrarna 13-18 år erhåller samtal av informativ karaktär i 26 % (n=1506) av ärendena. För kvinnornas del utgör denna typ av samtal endast 19 % (n=1568). I samma åldersspann är det istället vanligare att kvinnorna får stödsamtal. Detta är fallet i 80 % av ärenden (n=6596). För männen är motsvarande siffra 72 % (n=4145). I åldrarna 19-25 finns samma skillnad mellan könen. I detta åldersspann är den dock något mindre. I detta åldersspann har verksamheten möten av informativ karaktär med 22 % (n=511) av männen, medan det för kvinnorna är 17 % (n=560). Vad gäller stödsamtal är fördelningen 83 % (n=2771) för kvinnor och 78 % (n=1888) för män.

Stödcentrum har också möjlighet att hänvisa vidare unga brottsutsatta för ytterligare stöd om de anser att det behövs. I vilken mån detta sker för ärenden med de unga männen och kvinnorna redovisas även det i tabell 2. Här framgår att det är fler kvinnor än män som hänvisas vidare till ytterligare stöd. Av det totala antalet inkomna ärenden som är med män i åldern 13-18 år hänvisas 2 % (n=194) vidare. Av kvinnor i samma åldersspann hänvisas 5 % (n=312) vidare. Inom åldersspannet 19-25 år är den procentuella skillnaden mellan könen jämnare. Här är det 3 % (n=114) av alla de män som inkommit som hänvisas vidare, bland kvinnorna är siffran 4 % (n=161).

Insatser som ges för skilda brottstyper

I tabell 3 redovisas vilken omfattning och typ av stöd som unga män och kvinnor får i förhållande till deras utsatthet inom ett antal vanliga brottstyper. I tabellen redovisas åldersspannen 18-25 år, det vill säga en något annan åldersindelning än vad som använts i de båda tidigare tabellerna.

I tabell 3 fokuseras på de tre brott som är vanligast förekommande för unga män respektive kvinnor. Resultaten när det gäller detta visar följande. När det gäller *misshandel*, i vilken kategori fler män än kvinnor är utsatta (män: 70 %, n=2679, kvinnor: 30 %, n=1147), är det genomsnittliga antalet möten per ärende bland männen 0,5 medan de för kvinnorna är nästan dubbelt så många (i genomsnitt 0,9). Av tabell 3 framgår även att av mötena med männen som utsatts för misshandel så är 28 % (n=360) av karaktären information. För kvinnornas del är motsvarande siffra 20 % (n=203). När det gäller stödsamtal till personer som är utsatta för misshandel är siffrorna för männen 72 % (n=931), medan motsvarande för kvinnorna är 80 % (n=832).

Även för brottsrubriceringen *olaga hot*, i vilken de unga män som söker sig till stödcentrum är mer utsatta än kvinnorna (män: 60 %, n=648), kvinnor: 40 %, n=436), erhåller männen i genomsnitt betydligt färre möten med socialarbetarna. I genomsnittet sker 0,35 möten per ärende med männen i denna kategori. Motsvarande siffra för kvinnorna är 0,97. Detta innebär att kvinnorna som grupp erhåller närmare tre gånger fler möten än männen inom denna brottskategori. Även karaktären på de insatser som ges till de båda könen skiljer sig åt. Av tabell 3 framgår nämligen att av mötena med männen som utsatts för misshandel så är 28 % (n=360) av karaktären information. För kvinnornas del är motsvarande siffra 20 % (n=203). När det gäller stödsamtal

till utsatthet för misshandel fördelar är siffrorna för männen 72 % (n=931), medan motsvarande siffra för kvinnorna är 80 % (n=832).

Tabell 3. Ärendetyper, tidsåtgång och stödinsatser beroende på brottstyp samt kön redovisat för ålderkategorin 18-25 år.

Brottstyp		Kön	Erhållet stöd
Misshandel	Antal ärenden	Man	2679
		Kvinna	1147
	Antal möten	Man	1291
		Kvinna	1035
	Karaktär stöd	Man	931
		Kvinna	832
	Karaktär info	Man	360
		Kvinna	203
Olaga hot	Antal ärenden	Man	648
		Kvinna	436
	Antal möten	Man	224
		Kvinna	421
	Karaktär stöd	Man	167
		Kvinna	316
	Karaktär info	Man	57
		Kvinna	105
Ofredande	Antal ärenden	Man	153
		Kvinna	451
	Antal möten	Man	110
		Kvinna	467
	Karaktär stöd	Man	93
		Kvinna	370
	Karaktär info	Man	17
		Kvinna	97
Sexualbrott	Antal ärenden	Man	21
		Kvinna	384
	Antal möten	Man	51
		Kvinna	1635
	Karaktär stöd	Man	46
		Kvinna	1435
	Karaktär info	Man	5
		Kvinna	200
Rån	Antal ärenden	Man	2679
	Antal ärenden	Man	600
		Kvinna	222
	Antal möten	Man	422
		Kvinna	209
	Karaktär stöd	Man	318
		Kvinna	173

Karaktär info	Man	104
	Kvinna	36

(Tabell 3 fortsättning)

Brottstyp	Kön	Erhållet stöd
Våldtäkt	Man	18
	Kvinna	294
Antal ärenden	Man	18
	Kvinna	919
Antal möten	Man	15
	Kvinna	811
Karaktär stöd	Man	3
	Kvinna	108
Karaktär info	Man	3
	Kvinna	108

Av tabell 3 kan också utläsas att i rubriceringen *rån*, även här är män mest utsatta och utgör den övervägande delen av ärendena (män: 73 %, n=600, kvinnor: 27 %, n=222), så är skillnaden i antalet ärenden mellan könen minst. Resultaten visar att de unga män som utsatts för *rån* i genomsnitt deltar i 0,7 möten medan motsvarande genomsnitt för kvinnorna är 0,94. I denna kategori erhåller männen i 25 % (n=104) av fallen informationssamtal och i 75 % (n=318) av fallen stödsamtal. Detta kan jämföras med kvinnorna som erhåller informationssamtal i 17 % (n=36) och stödsamtal i 83 % (n= 173) av ärendena.

Även i brottskategorin *ofredande*, i vilken de unga kvinnorna (n=451) som kommer till stödcentrum är mer utsatta än männen (n=153), har kvinnorna en högre frekvens möten per ärende. Frekvensen deltagande i möte för kvinnorna i denna kategori är i genomsnitt 1,03. För männen är motsvarande siffra 0,72. Det är också så att fler av de kvinnor som kommer till stödcentrum är utsatta för både *sexualbrott* och *våldtäkt*. Även i denna kategori får kvinnorna i genomsnitt mer stöd i form av antal möten. Kvinnor som utsätts för sexualbrott deltar i genomsnitt i 4,26 möten medan samma siffra för män endast är 2,43. När det gäller våldtäkt är genomsnittet 1 möte per ärende för män medan det för kvinnor är 3,13.

Delstudie 2: Socialarbeters reflektioner över unga mäns viktimisering och hjälpbehov

Delstudie 2 ägnades (som redan redogjorts för) frågan om hur professionella socialarbetare vid Stödcentrum för unga brottsoffer i Sverige pratar om unga mäns utsatthet och förstår deras hjälpbehov.

Unga män som "avvikande" offer

Resultaten visar att socialarbetarnas bild av de unga manliga våldsoffren inte stämmer överens med bilden av ett "idealiskt offer", vilket brukar porträtteras som maktlös, försvarslös, och av kvinnligt kön (se t ex Christie, 1986; Greer, 2007; Hollander, 2001, 2002).

Detta framkommer genom att socialarbetarna framställer offrets egna handlingar som betydelsefullt för hur de unga männen skall förstås. I denna mening uppfattade socialarbetarna *unga män som aktivt medverkande till det våld de blivit offer för*. En anledning till detta är att socialarbetarna har en tendens att koppla begreppet offer med någon som mer eller mindre

saknar initiativ eller som är försvarslös. Två förhållanden som för socialarbetarna, så att säga, rimmar illa i förhållande till unga män och deras manlighet.

Männens avvikelser från ett idealt offer framgår även av att socialarbetarna får det att framstå som att de unga männen har ett *speciellt sätt att uppleva sig själva som våldsoffer*, och att socialarbetarna menar att dessa erfarenheter påverkar männens beteende som utsatta för våld på ett negativt sätt som gör dem till potentiellt farliga. Resultaten i detta avseende visar också att socialarbetarna för det *första* uppfattar att det finns ett samband mellan de unga männen exponering för våld och försök som de gör att kompensera för detta genom att beväpna sig och förbereda sig för att använda våld. För det *andra* talar socialarbetarna om att det våld männen har utsatts för har påverkat dem på ett negativt sätt genom att de själva kan bli farliga för sin omgivning och för sig själva.

Unga män som "villkorliga" offer

Resultaten visar också att de omständigheter under vilka utsatthet ägde rum påverkade hur socialarbetarna föreställer sig unga män som våldsoffer. Förståelsen av utsattheten påverkas av vilka förutsättningar som var vid handen samt vilka handlingar männen utförde före eller under det att de utsattes för våldet. Detta manifesterar sig på så sätt att socialarbetarna har en tendens att bland annat fokusera på om, och i vilken utsträckning våldsutsatta unga män själv har uppträtt provokativt innan våldshändelsen samt om han själv har satt sig i en situation som skulle kunna tolkas som att kunna bidra till att eskalera händelseutvecklingen. Tillsammans med en uppfattning om att vissa män oftare än andra blir offer bidrar de båda nämnda förhållandena till socialarbetarnas uppfattningar om att de unga männen i vissa fall är delaktiga i det våld de utsätts för.

Unga män som offer med svårigheter att söka hjälp

Resultaten från delstudie 2 visar slutligen att socialarbetare beskriver unga män som att de försöker hantera sin situation efter att blivit utsatta för våld genom att inte vända sig till professionella eller andra hjälpare. Vidare beskrivs de också som ovilliga att prata om sina känslor. I socialarbetarnas tal om unga män som blivit offer för våld framställs de antingen som rationella nog att inte behöva insatserna som erbjuds av socialarbetare, eller som så känslomässigt hämmade att de inte kan tillgodogöra sig sådan hjälp. Det verkar också finnas en stark enighet bland socialarbetare om att brottsoffer i allmänhet har ett behov av att bearbeta sina traumatiska upplevelser, sådan bearbetning kan förebygga framtida brottslig verksamhet. Socialarbetarna verkar också anta att manliga våldsoffer har svårigheter att uttrycka sina känslor och att de istället visar upp en fasad av tuffhet och okänslighet. Detta gör det svårt för dem att bearbeta det våld de har upplevt.

Delstudie 3: Betydelsen av manlighet, sammanhang och konstellationer av förövare och offer för förståelsen av män som våldsoffer

Delstudie 3 ägnades åt att fördjupa förståelsen för hur dimensionerna: *den manliga positionen i könsordningen, kontextuella faktorer* och *relationen mellan offret och gärningspersonen* påverkar socialarbetares förståelse och bedömningar av manlig utsatthet för våld. Detta gjordes med utgångspunkt från två olika vinjetter som användes som stimulusmaterial i intervjuerna. De båda vinjetterna beskriver två olika scenarier i vilka en ung man blir utsatt för fysiskt våld. Den första

vinjetten (gatuvåld, GV) beskriver en ung man som nattetid på en offentlig plats blir utsatt för misshandel av en man som är okänd för honom. Den andra vinjetten (våld i nära relation, VIR) beskriver en ung man som blir misshandlad av sin kvinnliga partner i hemmet. GV-vinjetten användes i intervjuerna vid två av de fem enheter och VIR-vinjetten användes i de tre andra intervjuerna.

Betydelsen av den manliga positionen

Resultaten från delstudien visar att socialarbetarnas samtal om de båda vinjetterna när det gäller mäns position i genusordningen rör de fyra temana: *Manlighet och mäns självbild, mäns hjälpbehov och hjälpsökande beteende, stöd som finns och hur socialarbetare bäst arbetar med att ge råd och stöd samt manlighet, våld, hämnd och viktisering*. De fyra samtalsteman togs upp på olika sätt beroende på om det var GV-, eller VIR-vinjetten som var utgångspunkt för diskussionerna.

Manlighet och mäns självbild

När det gäller samtalstemat *manlighet och mäns självbild* visar resultaten att deltagarna i fallet med GV fokuserade på att mäns självbild förändras så att de inte längre uppfattar sig som samma person efter det att de utsatts för den aktuella typen av våld. Denna statusförändring har att göra med förlusten av sådana traditionellt manliga attribut som självständighet, initiativkraft, och handlingsfrihet som den våldsutsatte unge mannen förväntades få av det inträffade.

När samtalstemat manlighet och mäns självbild togs upp i de grupper som utgick från VIR-vinjetten stod andra förhållanden än just självständighet och egen initiativförmåga i fokus. I dessa samtal betonades den statusförlust i förhållanden till andra män som det kan innebära att bli utsatt för våld från en kvinnlig partner samt de känslor av skam som den våldsutsatte förväntas känna. De förväntningar som socialarbetarna har i detta avseende tolkas som att de förutsätter en manligt hegemonisk maktordning mellan könen i vilken ingår att unga män skall känna större skam om de utsätts för övergrepp från en kvinnlig förövare än från en manlig. Att sådana känslor finns hos män i den aktuella situationen bekräftas också av tidigare forskning (se t ex Macchietto, 1992).

Mäns hjälpbehov och hjälpsökande beteende

När det gäller samtalstemat *mäns hjälpbehov och hjälpsökande beteende* visar resultaten att deltagarna i fallet med GV och VIR tolkar unga män som utsatts för våld på ett relativt liknande sätt. I GV-vinjetten är emellertid unga brottsutsatta mäns svårighet att identifiera sig som brottsoffer något mer framträdande, medan de brister i möjligheter att prata om och uttrycka sina känslor som manligheten har är något mer framträdanden i samtalen kring VIR-vinjetten. I båda typerna av samtalsgrupper förekommer diskussioner som lyfter fram att manligheten skapar svårigheter för unga män när det gäller att söka hjälp, men också när det gäller att få hjälp. Det senare har att göra med att det bemötande som traumatiserade män får i vissa fall komplicerar hjälpprocessen.

Inom det aktuella temat förs diskussioner om mäns avsaknad av skydd i svåra livssituationer på grund av brister i det sociala nätverket, deras oförmåga att uttrycka känslor av sorg och rädsla, deras oförmåga att söka hjälp från andra samt den samhällsliga rätts- och hjälpapparatens tillkortakommanden, eftersom det inom dessa oftast tas förgivet att män skall uppträda enligt traditionellt manliga normer och inte ha behov av hjälp. Sådana bilder av manlighet menar socialarbetarna på ett negativt sätt påverkar hur brottsutsatta mäns väg in i olika typer av hjälpsituationer gestaltas sig (exempelvis när det gäller kontakten med polisen och socialarbetare) men också hur män ger uttryck för sina behov.

Stöd som finns och hur socialarbetare bäst arbetar med att ge råd och stöd

Dimensionen *stöd som finns och hur socialarbetare bäst arbetar med att ge råd och stöd* handlar å ena sidan om antalet gånger man träffar män respektive kvinnor och innehållet i det samtalsstöd som erbjuds männen, men även (men detta gäller enbart de grupper som diskuterar VIR-vinjetten) om det bristfälliga stöd samhället har att erbjuda män som är offer för våld i nära relationer. I det senare fallet fokuseras den bristande uppmärksamhet som i samhället finns för manliga brottsoffer.

De intervjuade socialarbetarna är eniga om att män har betydligt svårare att prata om sina känslor i samtalssituationen jämfört med kvinnor. Det finns också en enighet om att männen erhåller färre kontakter än kvinnorna. Däremot är man inte eniga i grupperna vilka typer av insatser som riktas till de unga männen respektive kvinnorna, det vill säga det som undersökts i projektets delstudie 1. Vissa menar att det inte görs skillnader i hur och vad man talar om med männen, men majoriteten av grupperna menar att informationssamtal är vanligare i samtalen med männen. Socialarbetarna använder sig i vissa fall av särskilda strategier för att förmå män att prata. En sådan strategi kan vara att utföra någon typ av aktivitet samtidigt som man inleder samtal kring de unga människors utsatthet. Om denna aktivitet dessutom innebär att socialarbetaren och den unge mannen inte behöver ha ögonkontakt så anses det också vara gynnsamt för samtalet.

Våld, hämnd och viktimisering

I samtalen som rör SV-intervjuerna kopplas viktimiseringen ihop med impulser om vedergällning av det man utsatts för men också andra närståendes vilja att vedergälla det som den unge mannen har utsatts för. Detta bidrar i någon mån till att sudda ut bilden av manliga offer som helt fria från skuld. Uttalanden att det händer att män, till skillnad från kvinnor, efter viktimiseringen känner att de borde svarat med våldet de blivit utsatta för förekommer i samtliga fokusgrupper. I dessa fall kopplas mäns känslor av att vilja försvara sig eller vedergälla det som händer ihop med vad det innebär att vara man och att upprätthålla en självaktning som man.

Betydelsen av kontextuella faktorer

Resultaten visar att socialarbetarna när det gäller kontextuella faktorer betydelse för förståelsen av unga män som våldsoffer berör temana *alkoholanvändningens betydelse för våldet och viktimiseringen* samt *de egna handlingarnas betydelse för våldet och viktimiseringen*.

Alkoholanvändningens betydelse för våldet och viktimiseringen

I flera av fokusgrupperna förekommer diskussioner som på flera olika sätt knyter an till att mannens egna handlingar är en bidragande orsak till det våld han har utsatts för. Många sådana diskussioner handlar om alkoholens betydelse och flest sådana förekommer i relation till GV-vinjetten. Alkoholen framställs i samtalen som en typisk ingrediens som, tillsammans med trötthet, trängsel och andra kontextuella faktorer samt den verbala konfrontation som kan uppstå under alkoholpåverkan, bidrar till våldet som drabbar den unge mannen. En inte ovanlig uppfattning är att "det ligger lite i sakens natur att få en käftsmäll" (Respondent A3) när människor som brukar alkohol kommer samman i offentliga sammanhang, och just detta verkar vara något som män är medvetna om.

Det framgår också av diskussionerna att socialarbetarna bedömer att alkoholanvändning försvårar möjligheten att bli bedömd som ett godtagbart offer. Detta sker dels på så sätt att männen själva i någon mån så att säga censurerar sig själva som offer. Detta kan till exempel ske genom att offren inte anmäler misshandeln till polisen eftersom de när de vaknar upp dagen efter knappt minns vad som har hänt och därför har svårt att redogöra för det på ett trovärdigt sätt för polis och andra. Även skammen att medge att man blivit misshandlad men inte kunna redogöra för det eftersom man varit berusad antas spela in i detta sammanhang. När det gäller möjligheten att

anmäla våldsbrott som skett är socialarbetarna även kritiska mot polisen som de menar tenderar att bagatellisera våld mot män när alkoholkonsumtion är en del av bilden.

Egna handlingars betydelse för våldet och viktimiseringen

Hur den viktimerade mannen agerar fysiskt eller verbalt just innan eller under den aktuella våldssituationen diskuteras också i förhållande till både GV- och VIR-vinjetten. När det gäller GV-vinjetten diskuteras huruvida den unge mannen uppfört sig på ett opassande sätt (till exempel varit otrevlig eller på annat sätt brutit mot sociala konventioner) och därför blivit utsatt för våldet.

I en av fokusgrupperna som tagit del av GV-vinjetten fördes även en diskussion om hur mäns framtoning i sig själv kan innebära en provokation och således bidrar till att våldet uppkommer. Denna diskussion rör män som genom sin framtoning avviker från vad som kan betraktas som traditionellt, hegemoniskt manlighet. En sådan avvikelse exemplifieras i intervjun med en man som avviker från genusnormer genom att han sminkar sig och bär kläder som av tradition inte anses manliga. I detta fall har socialarbetarna uppfattningen att män som lever på detta sätt utsätter sig för en större risk än andra. Av diskussionerna framgår också att spannet i vilket män tillåts vara är mycket trängre vad gäller såväl klädstil och sexuell läggning än vad den är för kvinnor, och att manlig avvikelse från det som är vedertaget uppfattas riskera leda till omgivningens ogillande i högre grad än för unga kvinnor.

Till skillnad från de diskussioner som förs bland dem som tar ställning till GV-vinjetten så fokuseras det som sägs och mannens egna handlingar i de fokusgrupper som tagit del av VIR-vinjetten istället på vad mannen *inte* gör som en bidragande förklaring till våldet. I dessa fall riktas fokus mot att om en man som partner i en intim relation *inte* svarar emot alternativt sätter emot i den verbala konflikten och inte "höjer rösten" så kan det vara en förklaring till att kvinnans ilska tilltar och slutligen utlöses i våld.

En annan förklaring som också ges är att mannen använder den passiva strategin som ett sätt att söka mildra ett eventuellt värre scenario. Det vill säga att ett undflyende används som ett sätt att eskalera partners våld men också för att undvika eget våld. Utöver detta diskuteras i VIR-grupperna huruvida mannens användning av parets gemensamma pengar kan bidra till att förklara våldet. Detta eftersom hans sätt att använda dem kan framstå som slösaktigt.

Relationens betydelse

Det är främst ur tre aspekter som kategorin relation görs relevant i socialarbetarnas diskussioner. Resultaten visar att socialarbetarna i anslutning till denna dimension berör följande teman: *Det ansvar för våldet som kan tillskrivas de viktimerade männens eget agerande, skamkänslor som männen känner på grund av utsattheten samt belastning på det psykiska välbefinnandet som våldet medför.*

Den *första* aspekten handlar om det ansvar som finns i viktimerade mäns eget agerande och hur detta kan kopplas till den specifika relation som offret har till en känd eller okänd person som utövar våld mot dem. Den *andra* aspekten handlar om olika grader av skamkänslor som den utsatta mannen kan känna beroende på under vilka omständigheter viktimiseringen skett. Den *tredje* och sista aspekten handlar om den grad av skada som det innebär att bli utsatt för våld från en känd respektive okänd person.

Ansvar för våldet som kan tillskrivas de viktimerade männens eget agerande

När det gäller kopplingen mellan offrets ansvar och dennes relation till de som utövat våldet så är de förhållanden som tagits upp rörande offrets egna handlingar och deras betydelse för våldet och viktimiseringen i det föregående avsnittet i vissa mån relevanta även här. Detta eftersom de egna handlingar som socialarbetarna tar upp i större eller mindre grad handlar om hur han agerar

i relation till någon annan, känd eller okänd. Av det empiriska materialet framkommer nämligen att socialarbetarna i förhållande till VIR-vinjetten har en särskild förståelse för hur en man bör agera för att inte bli utsatt för våld från sin partner men också vad i hans agerande som så att säga kan "trigga" våldet. Som ett slags "baseline" för en sådan medvetenhet gäller enligt socialarbetarna att det är viktigt att unga män som utsätts för övergrepp av sin partner eller andra lär sig hur de skall kunna undvika att hamna i liknande situationer igen. Enligt socialarbetarna utgör också detta ett viktigt tema i de samtal de har med de unga männen. Deras uppfattning är att det med män som blivit offer för VIR är viktigt att tala med dem om den relation som de har med kvinnor, om den är destruktiv, vad det är som gör att de inleder relationer som är potentiellt destruktiva och hur de skall undvika att hamna i sådana situationer i framtiden.

I diskussionerna om GV-vinjetten talar socialarbetarna inte explicit om relationer till andra män eller kvinnor som kan vara potentiellt våldsamma i olika sammanhang, även om relationsdimensionen av utsattheten naturligtvis hela tiden finns implicit i det som sägs. I fokusgrupperna som tagit del av denna vinjett handlar diskussion istället framförallt om att undvika att röra sig på vissa platser som kan bedömas vara mer riskfyllda.

Skamkänslor på grund av utsattheten

I flera av fokusgrupperna förekommer diskussioner om de känslor av *skam* som den utsatta mannen förmodas känna efter att ha blivit utsatt för övergrepp. I dessa diskussioner framkommer tydligt att socialarbetarna uppfattar att det inte är utsattheten i sig som skapar skam utan att det istället är vem det är som utövar våldet samt vilken relation offret har till förövaren som är det avgörande. Tydligt är att deltagarna bedömer att utsatthet av en kvinna är skamskapande och att när övergreppet sker i en nära relation så menar de att det är extra skamfullt.

Belastning på psykiskt välbefinnandet

Nära förbundet med samtalstemat skam är samtalen om hur utsattheten för våld kan påverka de unga männens psykiska välbefinnande. När det gäller detta samtalstema framkom att socialarbetarna är relativt eniga om att det sannolikt är mer allvarligt för våldsutsatta män att bli viktimerade i hemmet av en person de har en nära relation till än vad det är för kvinnor. Det antas vara så eftersom viktimeringen av personer som förväntas kunna ge offret en förtroendefull och trygg relation antas leda till förlorad tillit och leda till känslor av otrygghet, något som inte drabbar på samma sätt i andra typer av våld. Socialarbetarna menar nämligen att till en okänd gärningsperson har offret sannolikt ingen särskild bindning och då är det lättare att kunna undvika fortsatt konfrontation och att därmed också kunna bli fri från traumat.

Resultatsammanfattning

Det övergripande syftet med projektet har varit att beskriva och analysera hur socialarbetare förstår män som utsatts för våldsbrott. Tre delstudier har genomfört inom projektets ram. Resultaten från studien sammanfattas på följande sätt.

Delstudie 1

Resultaten från *delstudie 1* visar entydigt att det vid de aktuella Stödcentra totalt sett är fler ärenden i vilka män förekommer än i vilka kvinnor är aktuella. Män är också i majoritet i fler brottskategorier än kvinnor. Samtidigt framkommer också att unga män i genomsnitt erhåller färre insatser under en i genomsnitt kortare tid än unga kvinnor. Detta gäller oavsett den

brottskategori som utsattheten gäller. Vidare framkommer också att de unga männen, i jämförelse med kvinnorna erhåller proportionellt sett färre insatser som är av stödkaraktär och en större andel insatser som är av informativ karaktär. Slutligen framkommer också att de unga männen remitteras vidare för fortsatta insatser i lägre omfattning än vad som är fallet för kvinnorna.

Delstudie 2

Resultaten från *delstudie 2* visar att socialarbetare tenderade fokusera på om, och i vilken utsträckning, unga män som drabbas av våld själva har uppträtt provokativt innan händelsen och om de själva har försatt sig i en social situation som skulle kunna tolkas som att den bidragit till ett eskalerande av det våld de utsätts för. I denna mening visar resultaten att socialarbetarna uppfattar unga män som offer som både är "verksamma" och spelar en aktiv roll i det våld de utsätts för.

Resultaten från den aktuella delstudien visar också att socialarbetarna i sina framställningar av männen som aktiva i de våldssituationer de varit inblandade i uppehåller sig vid i vilken mån de unga männen egna handlingar har bidragit till våldet. I detta avseende framstår unga mäns offerskap som "villkorligt". Detta illustreras genom att män hävdas ha en vilja att engagera sig i verbala konfrontationer och därmed utsätter sig för risken att drabbas av våldet. Socialarbetares uppfattning om unga mäns utsatthet tenderar därmed att påverkas av vilka förutsättningar som finns till hands samt vilka handlingar som utförs när händelsen inträffade.

Slutligen visar resultaten från delstudien också att unga män som utsätts för våld beskrivs som "motvilliga" offer som försöker hantera sin situation efter att de drabbats utan inblandning av professionella eller andra hjälpare. De beskrivs också som ovilliga att prata om sina känslor. När socialarbetarna talar om de unga männen framstår de som antingen rationella nog att inte behöva insatserna som erbjuds, eller så känslomässigt hämmade att de inte kan dra nytta av hjälpen.

Delstudie 3

Resultaten från *delstudie 3* visar att de deltagande socialarbetarna uppfattar att unga män, när de blir viktimerade av våld, riskerar att förlora sin känsla av självständighet, initiativkraft och handlingskraft, det vill säga egenskaper som ofta knyts till den kulturella bilden av manlighet. Vidare visar resultaten att socialarbetarna bedömer att mäns praktiserande av sin manlighet men också bemötandet som män som är traumatiserade får i samhället skapar svårigheter för dem att få hjälp. I resultaten från delstudie 3 framkommer också att män uppfattas ha betydande svårigheter att prata om sina känslor i samtalssituationen jämfört med kvinnor. För att kompensera för detta använder socialarbetarna specifika tillvägagångssätt i samtal med unga män. Vidare framkommer att socialarbetarna upplever att unga män i högre grad än unga kvinnor efter viktimeringen upplever att de borde svarat på eller vedergällt det våld de blivit utsatta för.

Resultaten från den aktuella delstudien visar också att attribut och egna handlingar som kan kopplas till antingen kvinnor eller män samt brist på sådana attribut och handlingar tycks kunna förklara det våld männen utsätts för. När det gäller våld ute på offentliga platser är det manligheten som förklarar våldet och dess eskalering. När det gäller våld i nära relationer är det avsaknaden av manliga attribut och handlingar som används som förklaring till att våldet uppstått.

Slutligen visar resultaten från delstudien också en tydlig tendens bland socialarbetarna att förstå våldutsatta män som i mycket hög grad viktimerade. Detta gäller särskilt män som blivit utsatta

för våld i nära relationer. I dessa fall förväntas både mer skamkänslor, sämre psykisk hälsa samt statusförlust i de manliga sammanhang och nätverk som de unga männen är del av. Förhållanden som socialarbetarna lyfter fram och som ytterligare bidrar till denna större utsatthet bland unga män är det betydligt mer begränsade stöd som finns för män samt den högre grad av ifrågasättande som offer som män kan möta i samhället.

Diskussion

Resultaten från projektets delstudier belyser på ett intressant sätt det sociala arbete som riktas till unga män som är offer för våld. Resultaten kan diskuteras utifrån ett antal olika perspektiv. I denna diskussion är det två perspektiv som är i fokus. Dessa *handlar om hur de erhållna resultaten skall förstås* samt vilka *konsekvenser de erhållna resultaten bör få för innehållet i insatser i socialt arbete som ges till våldsutsatta män*.

En förklaringsram för de erhållna resultaten

En förklaring till de erhållna resultaten från delstudie 1 kan vara att de professionella tenderar att i olika omfattning och på olika sätt uppmärksamma de unga männens och kvinnornas utsatthet. En annan kan vara att de utsatta av olika kön själva efterfrågar stöd i olika hög grad och med olika innehåll. Tidigare forskning ger stöd för att båda dessa förklaringar i sig är rimliga. Studier visar nämligen professionella hjälpare tenderar att tolka män som mer rationella än kvinnor och därför i behov av stöd som har inslag av kognitiva snarare än känslomässiga komponenter (se t ex Vogel 1990; Vogel, Epting & Wester 2003, se även Robinson & Johnson, 1997). Forskning har också visat att män i utsatta situationer kan vara restriktiva att visa och vilja bearbeta känslor (se t ex Hansen Lövstrand 2009a; Hansen Lövstrand, 2009b; Ryding 2005).

Det finns starka teoretiska belägg för att de båda rimliga förklaringarna samvarierar, det vill säga att de professionellas och de unga männens förväntningar och ageranden påverkar varandra, något som också får anses vara det mest troliga (se t ex Fäldt & Kullberg, 2012). Både för den utsatte och för socialarbetaren är det nämligen rimligt att föreställningar om könstillhörigheten påverkar förväntningar på hjälpbehovet. Detta kan uttryckas som att "självprestationer, tolkningar, förhandlingar och kategoriseringar" påverkar de skillnader som finns i materialet (se Fäldt & Kullberg, 2012, s. 145ff).

Självpresentationers betydelse

Påverkan av *självprestationer* kan i den aktuella studien innebära att de unga brottsutsatta männen framställer sig själva på ett sätt som stämmer överens med mer traditionella föreställningar som existerar om manlighet. Dessa innebär att män visar upp en bild av sig själva som mer självständiga och oberoende. Resultaten från socialarbetarnas redogörelser för hur unga män uppträder efter att ha blivit viktimerade stödjer en sådan tolkning. Men det är viktigt att hålla i minnet att det då handlar om socialarbetarnas tolkningar och inget annat. Data från män själva har inte samlats in inom ramen för det föreligganden forskningsprojektet. Däremot finns mäns strävan efter självständighet och oberoende belagt i tidigare forskning. Durfee (2011) finner till exempel att män själva tenderar att beskriver sig som orädda och inte framställa sig som offer och Burcar (2005) visar hur unga män som utsatts för brott framhäver styrka och kompetens, det vill

säga traditionellt manliga attribut, snarare än visa karaktäristika som kan hänföras till offerskapets innebörder.

Det finns också studier som visar att män i försök att undvika att bli betraktade som i lägre grad manliga (eng. emasculated) gör stora ansträngningar att dölja eller undvika att omnämna sig som offer för våld från andra, som till exempel en kvinnlig partner, eftersom de oroar sig för hur de skall framstå inför och bli bemötta av andra (se t ex Migliaccio, 2001). En sådan rädsla för att förlora makt och kontroll och ses som i lägre grad manliga kan kopplas till ett dilemma för män som har kallats "gender role conflict" (O'Neil 2008), vilken i detta fall innebär att män kan uppleva att hur de än väljer att agera så riskerar de förlora något. Om de ber om hjälp och avslöjar sina inre känslor, riskerar de att förlora självständighet, kontroll, status och inte minst makt eftersom de inte kan leva upp till förväntningar om hegemonisk manlighet (jfr Connell, 1987; 1995). Om män avstår från att be om hjälp, riskerar de att inte på ett bra sätt kunna bemästra de skador som de drabbats av som våldsoffer.

När det gäller mäns rädsla för att förlora i status i en manlig hierarki och bli betraktade som i lägre grad maskulina finns sådant som tyder på att förväntningar på praktisering av maskulinitet kan se olika ut i olika generationer av män men också i skilda typer av praktisering av manlighet. Det aktuella dilemman när det gäller att söka hjälp verkar nämligen inte gälla alla män på samma sätt. Olika konfigurationer av maskuliniteter orienterar sig på olika sätt till traditionella könsförväntningar (Connell 1995; Cree, 1996). Cree (1996) som studerat graden av "androgynitet" bland manliga socialarbetare finner till exempel att dessa män inte uppvisar traditionellt hegemonisk maskulinitet. Dessutom föreslår en del forskning att yngre män är mer villiga att söka hjälp från professionella än vad de från äldre generationer är (Chan & Hayashi 2010). Detta kan i så fall indikera att det nämnda dilemman kan vara mindre uttalad för yngre män, vilka kan vara på väg mot att forma en mer "inkluderande manlighet". En sådan maskulinitet antas vara mindre begränsade av traditionella maskulina värderingar och istället bejaka traditionellt kvinnliga värden (Anderson 2009). Med tanke på att praktiseringen av manlighet också varierar beroende på etnicitet och klass (se t ex Darvishpour, 2014) kompliceras emellertid bilden av vilken typ av maskulinitet som våldsutsatta män "representerar" och "presenterar" för socialarbetare ytterligare.

Tolkningars betydelse

När det gäller frågan om hur socialarbetaren tolkar och förstår män som våldsoffer visar resultaten att de, åtminstone i viss utsträckning, förstår de män de möter i linje med traditionell hegemonisk manlighet. Resultaten är därmed i någon mån i överensstämmelse med annan forskning om socialarbetare tolkningar och bedömningar av olika typer av sociala problem. Sådan forskning visar att kvinnor tenderar betraktas som mer offer för omständigheter och oförmögna att ta sig ur sin situation på egen hand. Männerna tenderar istället i högre grad ses som ansvariga för sina handlingar och deras problem tenderar därför uppfattas som beroende på yttre omständigheter som männen själva kan påverka snarare än på inre disposition (se t ex Kullberg, Skillmark, Hertz, Fäldt & Wallroth, 2012; Fäldt & Kullberg, 2012).

Liknade förväntningar om målinriktning, styrka och självständighet finns också om unga männen som utsatts för brott. Det antas därför att unga män därför inte i samma utsträckning som kvinnor påverkas negativt av att utsättas för brott (jfr Burcar, 2005). Andra tankar som framlagts är att personer som inte passar in i de förväntningar som finns om hur ett brottsoffer skall vara har svårare att få hjälp. Macchietto (1992) menar till exempel att det kan vara så att den professionella stödpersonen förnekar eller bortser ifrån de problem som män ger uttryck för.

Förklaringar till det kan som nämnts tidigare vara att män inte motsvarar implicita föreställningar om det "idealiska brottsoffret" (jfr Christie, 1986). I de aktuella resultaten från delstudie 1 är det tänkbart att sådana förväntningar bidrar till att unga män erhåller mindre tid och färre möten än kvinnor.

Annan forskning visar att män som utsätts för ett brott och inte gör motstånd eller försöker fly tillskrivs skuld för det inträffade (se t ex Howard 1984a, Howard 1984b). En extensiv tolkning av resultaten från projektets delstudier 2 och 3, skulle i detta perspektiv kunna vara att de män som inkommer till Stödcentrum inte ses som offer i lika stor utsträckning som kvinnorna, eller att de till och med ses som att de har en aktiv roll i det inträffade just på grund av att det finns förväntningar på dem att försvara sig eller kunna avvärja våld. Om det senare är fallet kan det leda till sekundär viktimisering för männen, det vill säga att bemötandet av dem som skall hjälpa dem, bidrar till ytterligare ett led av viktimisering. Det skulle kunna förhålla sig så av två anledningar. För det första för att männen som inte gör motstånd kan uppleva att de tillskrivs skuld för det som hänt samt att de på så vis kan känna sig felbedömda eller missförstådda. För det andra för att förväntningar från socialarbetarnas sida att unga män skall klarar sig själva kan sätta press på männen att faktiskt också lösa sin utsatthet utan inblandning av andra.

Förhandlingar och kategoriseringssystemets betydelse

I interaktionen mellan brottsutsatt och hjälpare sker också *förhandlingar*. Detta innebär att båda parter anpassar sig efter det som sägs i mötet. Rent konkret innebär detta att en brottsutsatt ung man i någon mån anpassar sig till det som förväntas av ett brottsoffer, och det som han upplever förväntas av honom, medan professionella också kalibrerar sin förståelse till de människor de möter. I socialt arbete är ju också en av utgångspunkterna att brukare skall ges inflytande över de insatser som ges. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv finns det anledning att anta att sådana anpassningar som båda parter gör till varandras presentationer och förväntningar om olika manligheter och om betydelsen av våldsutsattheten påverkar parternas föreställningar och interaktionen. Hur sådana processer gestaltar sig inom brottsofferarbetet finns emellertid ännu så länge mycket begränsat med forskning om.

Slutligen påverkar *kategoriseringssystem* vad som blir resultatet av de unga männen möte med den offentliga hjälpapparaten. Upprätthållandet av dessa kategoriseringssystem, som kan utgöra mer eller mindre komplexa meningsbärande matriser eller förklaringsmodeller av rättfärdiganden, logiker, tolkningar och så vidare, sker genom exempelvis media, arbetslivet och politiken. Dessa kategoriseringssystem bidrar till föreställningar om män som rättfärdigar och gör genusordningar begriplig, logisk och "naturlig" (jfr Connell, 1987). Av delstudierna 3 framgår att de intervjuade har en kritisk och reflekterande hållning till de allmänna bilder som finns om unga män som utsatts för våld. De för resonemang om hur unga män blir viktimerade av andra ungdomars handlingar men också av myndigheters (t ex polisens) arbete med våldsoffer.

Man kan emellertid på basis av resultaten från de ingående delstudierna ställa frågan om inte också de intervjuade socialarbetarna i någon mån är "fångade" i föreställningar och praktiserar sitt arbete på sätt som utgår ifrån mer eller mindre skeva förklaringsmodeller rörande kön och utsatthet för våld. Frågan är hur man annars skall kunna förklara att, som framkommit av delstudie 1, män avsett vilken typ av våld de utsatts för konsekvent får färre möten med de professionella och oftare får möten av informativ snarare än stödjande karaktär. En rimlig tolkning av dessa skillnader i insatser är att socialarbetarna uppfattar att de unga männen är i behov av samtalsstöd i lägre grad och i mindre omfattning än kvinnorna. En möjlig förklaring till detta kan vara att kvinnorna uppfattas ha mer psykologiska problem. Männen å andra sidan skulle

därmed kunna uppfattas behöva mer handfasta och handlingsinriktade insatser. Något som skulle kunna implicera att socialarbetare ser männen som rationella och i mindre behov av att tala om sina känslor och upplevelser. Resultat från delstudierna 2 och 3 ger också i viss mån stöd för sådana tolkningar. Där framkommer ju i att de unga männen utsatthet tenderar tolkas i överensstämmelse med hegemoniskt maskulina drag. Detta är också ett mönster som tidigare studier från det socialt arbete inom missbruksvården bekräftat (se t ex Laanemets, 2002).

Den aktuella tolkningen har också stöd i tidigare forskning från behandling av män som har upplever påfrestande livshändelser (och som har refererats tidigare) som visar att professionella hjälpare har en tendens att tolka män som att "sitta fast", vilket innebär att de är "stressade" snarare att "känslomässiga" eller "sårbara", som istället är vanligare tolkningar av kvinnliga hjälpsökande. Som en konsekvens av detta, och i motsats till kvinnor, tenderar de professionella därför också vara mer benägna att tolka mäns behov av hjälp som en fråga om att få guidning och få hjälp att kunna hantera sin situation själva genom att tillämpa olika problemlösningsstrategier. Detta i kontrast till att lyssna, förstå och hjälpa dem att sätta ord på och bearbeta känslor (se t ex Vogel, Epting & Wester, 2003).

Sammanfattningsvis visar resultaten om socialarbetares föreställningar om unga män som våldsoffer som framkommit till väsentliga delar en kontrasterande bilden jämfört med föreställningar om ett "idealt offer" (så som det till exempel porträtteras i media), som ofta kännetecknas av en maktlös, försvarslös, och sårbar kvinna (se Christie, 1986; Greer, 2007; Hollander, 2001, 2002). Med hänsyn till mäns överrepresentation i våldsbrott, det faktum att våldsoffer ofta också visat sig ha del i våldet på ett eller annat sätt (se Lauritsen & Laub, 2007), och det starka kulturella samband som finns mellan manlighet och våld (se Connell, 1995, Messerschmidt, 2000), är det som framkommit om arbetet med manliga våldsoffer inte förvånande. Omfattande forskning visar nämligen att våldet som praktik och som kulturell matris är integrerat i olika typer av manliga praktiker (se t ex Harway, O'Neil & Biden, 1999). Trots det kan det framstå som vanskligt att, så som de olika delstudierna antyder, socialarbetare förlitar sig på vad som är känt från män som grupp och tillskriver detta till enskilda män. Det är problematiskt därför att det riskerar förvärra de utsatta männens situation, eftersom det kan leda till att de inte får den hjälp de behöver. Frågan är emellertid hur yrkesverksamma kan undvika att reproducera traditionellt hegemoniska könsföreställningar i den rådgivning som erbjuds utsatta män. Denna fråga berörs i resultatdiskussionen avslutande del nedan.

Genusmedvetet socialt arbete med våldsutsatta män

För synen på män och kvinnor som blivit utsatta för våld får den teoretiska utgångspunkten för föreliggande forskningsprojekt (kontextuell konstruktivism) relativt långtgående konsekvenser. Den medför nämligen, som redan nämnts, att de handlingar som utförs eller det lidande som erfars av dem som drabbats av våld inte kan förstås som "naturliga" uttryck för det kön individen har. Istället är utgångspunkten att utsattheten bör förstås i skenet av de samhällsliga strukturer och processer som formar män respektive kvinnor, manlighet respektive kvinnlighet i relation till utsatthet och lidande (se t ex Eckstein, 2010; Kullberg, 2012).

Utgångspunkt i samhällsliga processer och strukturer

I enlighet med Connell (1987, 1995, 2009) men också Hirdman (1988, 1990) ordnas människor med utgångspunkt från kön och sexuell orientering utifrån tre dimensioner. För det första utifrån *segregering* som förekommer bland annat i den samhällsliga produktionen och reproduktionen.

Denna grundas i normen om att kvinnor och män, manligt och kvinnligt skall hållas isär. För det andra utifrån *hierarkisering* som handlar om hur makten fördelas i samhället. Denna grundas på normen att män är överordnade och att kvinnor är underordnade. För det tredje, slutligen, utifrån *katexis* som handlar om hur emotionell bindning och sexuell åtrå förstås och regleras. Denna grundas i normen om heterosexualitet (se även Kullberg, 2012).

Enligt Hirdmans (1988:53) upprätthålls förståelsen av, eller om man så vill meningsskapandet om, ordningen mellan könen (det så kallade "genuskontraktet") med hjälp av tre processer: "kulturella överlagringar" (de symboler och tankefigurer som genomsyrar samhället), "social integration" (de institutioner som ett samhälle är uppbyggt av) och "socialisering" (inläringen och uppfostran).

Utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv kan och skall socialt arbeta aktivt försöka motverka tendenser i samhället som bidrar till att de tre nämnda maktordningarna (segregeringen, hierarkiseringen och normen om heterosexualitet) upprätthålls. Hur detta kan åstadkommas diskuteras i avsnittet (*Den övergripande ramen för insatsernas genomförande*) som utgör den sista delen av den sammanfattande diskussionen med utgångspunkt i arbetet med manliga våldsoffer. I det följande skall frågan om hur socialarbetare skall förstå och bemöta enskilda män.

Insatser för enskilda män

Undvika kategoritänkande

Enligt forskningsprojektets teoretiska utgångspunkter behöver både utsatta män och professionella hjälpare de möter ha en beredskap och en öppenhet för att utforma och samarbeta kring insatser som tar hänsyn till att våldsutsatta män har behov av information och stöd som rör flera olika områden eller domäner. Det handlar då för det *första* om de allmänmänskliga behov som män kan antas ha. För det *andra* handlar det om sådana behov som följer av hur män socialiseras till män och manlighet som grupp eller kategori och hur enskilda män själva uppfyller förväntningar och praktiken rörande manligheten enligt sådana kategorier. För det *tredje* handlar det om de specifika individuella förväntningar och behov som de har med utgångspunkt i hur manlighet är sammansatt eller "konfigurerad" hos enskilda män (jfr Connell, 1995).

Det ovan sagda betyder för behandlingen av våldsutsatta män att ett sådant oreflekterat kategoritänkande om män och manlighet, som påvisats förekommer både inom forskning och praktiskt socialt arbete, inte går att tillämpa (se t ex Goodkind, 2005; Herz & Kullberg, 2012). Kategoritänkande i detta sammanhang innebär att professionella hjälpare och andra betonar sådana sidor av manligheten som antingen "reifierar" eller "biologiserar" män och manligheten, sådana problem som män drabbas av samt lösningar för dessa problem. *Reifikation* innebär i detta sammanhang oreflekterade antaganden om enskilda män som utgår ifrån föreställningar om kvinnors och mäns och deras platser i samhället. I våldssammanhang kan detta exemplifieras med tankar om att "alla män som blivit viktimerade av våld också är våldsverkare". Detta kan jämföras med sådana forskningsresultat som visar att det oavsett kön finns en överlappning mellan att vara offer och att vara gärningsman (se Lauritsen & Laub 2007). Något som för den skull inte ger stöd för att en tes om utsattas del i sin viktimering kan generaliseras till alla utsatta som söker hjälp eller ens till alla utsatta. *Biologisering* innebär att ha en tilltro till att mäns handlingar och behov kan spåras tillbaka till grundläggande strukturella, biologiska, eller "naturliga" strukturer. På våldsområdet kan detta exemplifieras med sådana vitt spridda föreställningar som finns om att män av naturen är mer benägna att utöva våld mot andra än vad kvinnor är eller att unga män har andra behov av hjälp än vad unga kvinnor har.

Genusmedvetna handlingsstrategier

När det gäller män som är utsatta för våld kan ett undvikande av sådant kategoritänkande som diskuterad ovan och ett hänsynstagande till de skilda domäner av behov som nämnts ovan för genusmedvetet arbete innebära att noggrant överväga hur diagnoser eller problemhypoteser formuleras samt hur insatser utformas för våldsutsatta män. Detta bör göras med utgångspunkt i att bryta eller motverka de tre ordningar som tidigare nämnts (segregering, hierarkisering och den heteronormativa normen).

Med en sådan utgångspunkt handlar genusmedvetenhet, när det gäller *diagnoser eller problemhypoteser* om män som utsatts för våld, att noga överväga om antaganden om män och manlighet som stipulerar att män är rationella, strävar efter självständighet och inte efterfråga hjälp, och som antas gälla för män som grupp (eller om man så vill "kategori"), kan tillämpas på var och en av de unga män som söker hjälp inom verksamheten. Om man som socialarbetare kommer fram till att det är relevant att väga in aspekter av ett kategoritänkande i den problemhypotes som görs skall detta sedan vägas samma med de allmänmänskliga behov som den aktuella mannen kan antas ha och sådana specifika individuella förväntningar och behov som han har på grund av hur just hans manlighet är sammansatt eller "konfigurerad".

I arbetet med våldsuttra män innebära detta bland annat att allmänmänskliga behov av omsorg och trygghet som finns skall balanseras mot antaganden om den typ av kategoriförväntningar (om rationalitet, strävar efter självständighet och brist på intresse för hjälpsökande) som tidigare nämnts. Samtidigt skall också de båda nämnda domänerna av behov vägas samman med unika individuella behov och förutsättningar som följer av den individuella konfigurationen till man (som skett genom bakgrund och nuvarande manliga praktiker). En sådan skillnad i konfigurering kan handla om att en man är formad utefter en mer inkluderande maskulinitet medan en annan knyter an till en mer hegemonisk form av maskulinitet (jfr Anderson, 2009; Connell, 1987; 1995). En mer inkluderande form av maskulinitet kan i detta fall till exempel exemplifieras med en man som har lättare att knyta an till värden som betraktas som mer kvinnliga (jfr sådana diskussioner som förts om personer med mer "androgyna" personlighetsdrag), och som i sitt dagliga liv praktiserar detta genom att till exempel sträva efter jämställdhet i föräldraskap, i arbetslivet och så vidare och som i sitt umgänge med andra är mindre homofobiska än vad som är vanligt utifrån traditionell maskulinitet.

Även när det gäller *insatser* handlar undvikandet av kategoritänkande om att balansera generella kunskaper om hur män som grupp förväntas fungerar eller vara mäns mer allmänmänskliga behov och sådana behov som kommer av de unika konfiguration som de har. Rent konkret kan detta handla om att inte oreflekterat utgå ifrån att män är bättre hjälpta av kognitivt inriktade problemlösningsstrategier än till exempel känslomässigt stöd. Det finns visserligen studier som visar att män, och då kanske främst de med mer traditionella maskulina drag, föredrar att få hjälp genom kognitivt inriktade problemlösningsstrategier i gruppsammanhang, som ges i seminarier eller andra former, snarare än genom konventionell personlig rådgivning (Robertson & Fitzgerald 1992; Wisch, Mahalik, Hayes & Nutt 1995). Men poängen med det sagda i detta sammanhang är att ett för stort betonde av de kognitiva sidorna av mäns utsatthet eller förgivettaganden av att män endast föredrar eller är bäst hjälpta av kognitiva insatser riskerar ske på bekostnad av känslomässiga sidor och att detta på grund av allmänmänskliga behov av omsorg och trygghet eller behov som kommer av unika personlighetsdrag kan riskera leda till att män inte får den hjälp de är i behov av. Detta bland annat eftersom behovet av att bearbeta även känslomässiga sidor av problemen kan anses utgöra något som hör till det allmänmänskliga, det som alla människor oavsett bakgrund har behov av.

I tillägg till det som sagts ovan så skall arbetet medhänsynstagande till de olika domäner av hjälpbehov som diskuterats även genomföras på ett sådant sätt att det bidrar till att bryta eller motverka de tre ordningar eller systematiseringar som inledningsvis redogjorts för i denna del (segregering, hierarkisering och principen om heteronormativitet). Hur dessa tre ordningar skall kunna brytas kan diskuteras utifrån principer för en övergripande ram för ett genusmedvetet socialt arbete.

Den övergripande ramen för insatsernas genomförande

I enlighet med Hertz & Kullberg (2012) utgår vi ifrån att möjligheterna att bryta den segregerande, hierarkiserande och den heteronormativa ordningen bör diskuteras utifrån tre övergripande rättesnöre för genusmedvetet socialt arbete. Dessa är: *rättighetsperspektivet*, det *feministiska perspektivet* samt det *pedagogiska perspektivet*. Dessa perspektiv skall ses som en mer övergripande ram som skall vägas in i det individanpassade förhållningssätt som diskuterats i det föregående avsnittet. I det följande redogörs kort för de tre perspektiven samt deras tillämpning på arbetet med våldsutsatta män.

Utifrån rättighetsperspektivet är fokus i huvudsak kvinnors och mäns lika rättigheter. I så måtto skulle man kunna hävda att rättighetsperspektivet rör den segregerande ordningen. De huvudsakliga insatserna för att tillgodose sådana rättmätiga krav om likhet är rättsliga regler, föreskrifter och andra procedurer som bidrar till att kvinnor och män får sin rättigheter tillgodosedda. I socialt arbete kan en sådan rättighet formuleras som: *rätt till lika eller differentierade insatser som leder till lösning på de aktuella problemen som bidrar lika eller likvärdiga förutsättningar för kvinnor och män att forma sina liv*. Konkret kan det innebära att ge både brottsutsatt kvinnor och män får sådana insatser som leder till att de känner sig trygga i sitt dagliga liv (d v s har lika eller likvärdiga förutsättningar för kvinnor och män att forma sina liv).

Med utgångspunkt i det feministiska perspektivet är fokus att motverka sådana strukturer och processer som underordnar kvinnor. I enlighet med detta skulle man kunna påstå att det feministiska perspektivet rör den hierarkiserande ordningen. Det feministiska perspektivet handlar om att utforma insatser så att de kan bidra till att bryta mäns dominans över kvinnor på en strukturell och individuell nivå skapar problem för kvinnor. Att arbeta med en sådan utgångspunkt kan innebära att i arbetet med våldsutsatta män stödja män i handlingar och tankar som i grunden bidrar till att kvinnor får förutsättningar att få samma makt och inflytande över samhället som män. Rent konkret kan detta i stödet till våldsutsatta unga män innebära att uppmuntra män att omfatta former av mer inkluderande maskuliniteter, till exempel genom att stödja dem att bearbeta, känslor av till exempel rädsla, sorg, osäkerhet eller skam, för att till exempel ha blivit utsatt för våld från en kvinnlig partner (d v s sådant som på ett allmänt plan uppmuntrar till en i lägre grad hegemonisk maskulinitet) och att samtidigt styra bort tankar om att hämnas eller vedergälla det våld de utsatts för (och på så sätt på ett mer direkt sätt förebygga att manlig makt reproduceras).

Det pedagogiska perspektivet, slutligen, rör hur insatser i det praktiska arbetet med kvinnor och män skall utformas så de professionella skall kunna reflektera över den egna praktiken och att utsatta kvinnor och män skall kunna reflektera kritiskt över sin utsatthet. För manliga brottsoffers del innebär sådana pedagogiska insatser till exempel innebär att de ges möjligheter till att kritiskt reflektera över impulser till att vilja hämnas den skada de lidit och hur sådana önsknings förhåller sig till att praktisera olika typer av maskuliniteter. Konsekvenserna av det pedagogiska perspektivet kan i arbetet med manliga brottsoffer innebära att med olika medel möjliggöra kritisk reflektion. Dessa bör röra hur problemförståelse och insatser till våldsutsatta män kan

relateras till de tre nämnda domänerna av behov (allmänmänskliga, sådana som följer av grupp- eller kategoritillhörighet samt sådana som är en konsekvens av en unik manlig konfigurering) samt huruvida insatserna ger möjlighet att motverka segregering, heteronormativa föreställningar och tendenser till hierarkisering. Pedagogiska medel som kan användas till stöd för sådana gemensamma reflektioner socialarbetare emellan kan till exempel vara checklistor, genuskontrasterande fallbeskrivningar med mera (se t ex Herz & Kullberg, 2012).

Referenser

- Ahola, A. S., Hellström, Å. & Christianson S. (2010). Is Justice Really Blind? Effects of Crime Descriptions, Defendant Gender and Appearance, and Legal Practitioner Gender on Sentences and Defendant Evaluations in a Mock Trial. *Psychology and Law*, 17(2), 304-324.
- Allen, S. (2002). Male victims of rape: Responses to a Perceived Threat to Masculinity. I C. Hoyle & R. Young (red). *New visions of crime victims*. Portland, Oregon; Hart.
- Alexander, C. S. & Becker, H. J. (1978) The use of vignettes in survey research. *Public opinion quarterly*, 42, 93-104.
- Anderson, E. (2009). *Inclusive Masculinity: The Changing Nature of Masculinities*. New York, NY: Routledge.
- Brante, T. (1984). *Vetenskapens sociala grunder – en studie av konflikter i forskarsamhället*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Britton, M.D. (2001). *The gender of crime*. Lanham. MD: Rowman and Littlefield.
- Brottsförebyggande rådet (2009). *Våld mot kvinnor och män i nära relationer – våldets karaktär och offrens erfarenheter av kontakter med rättsväsendet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2013). *Nationella trygghetsundersökningen 2012. Om utsatthet, trygghet och förtroende (Rapport 2013:1)*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet (2015). *Nationella trygghetsundersökningen 2014*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Burcar, V. (2005). *Gestaltningar av offererfarenheter. Samtal med unga män som utsatts för brott*. Lund: Sociologiska institutionen.
- Burcar, V. & Åkerström, M. (2009). Negotiating a Victim Identity: Young Men as Victims of Violence. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. 10, s. 37-54.
- Carlson, B. (1999). Student judgments about dating violence: A factorial vignette analysis. *Research in Higher Education*, 40, 201–220.
- Carlsson, N., Wennerström, U-B., Borelius, U., Grundvall, S. & Sahlin, I. (2010). *Utvärdering av stöd till brottsutsatta i Göteborg*. Göteborgs universitet, institutionen för socialt arbete.
- Chan, R. K. H. & Hayashi, K. (2010). Gender Roles and Help-Seeking Behaviour: Promoting Professional Help among Japanese Men. *Journal of Social Work*, 10(3), 243-262.
- Christie, N. (1986). "The ideal victim", in E. Fattah (ed.), *From Crime Policy to Victim*. Basingstoke: Macmillan.
- Connell, R. W. (1987). *Gender and Power*. Palo Alto, CA: Stanford University Press.
- Connell, R. W. (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.

- Connell, R. (2009). *Short introductions Gender*. Cambridge: Polity.
- Cree, V.E. (1996) Why do men care? in K. Cavanagh and V.E.Cree (eds.) *Working with Men*. London: Routledge
- Darvishpour, M. (2014) Jämställdhet, etnicitet och "andra män" - ett intersektionellt perspektiv på förändringar av maskulinitet efter migration. I Sverige. Utredningen om män och jämställdhet. Män och jämställdhet: betänkande. Stockholm: Fritzes.
- Deaux, K. (1984). From individual differences to social categories: Analysis of a decade's research on gender. *American Psychologist*, 39, 105-116.
- Deaux, K. & Major, B. (1987). Putting gender into context: An interactive model of gender-related behavior. *Psychological Review*, 94, 369-389.
- Deaux, K. & Taynor, J. (1973). Evaluation of male and female ability: Bias works two ways. *Psychological Reports*, 32, 261-262
- Durfee, A. (2011). "I'm not a victim, she's an abuser": Masculinity, victimization, and protection orders. *Gender & Society*. 25(3), 316-334.
- Dutton, D. G. & Nicholls, T, L. (2006). The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1—The conflict of theory and data. *Aggression and Violent Behavior*, 11(6), 680-714.
- Eckstein, J. J. (2010). Masculinity of men communicating abuse victimization. *Culture, Society, and Masculinities*, 2(1), 62-74.
- Estrada, F. (2006) Trends in violence in Scandinavia according to different indicators. *British Journal of Criminology*, 46, 486-504. (Refererad i Gottzén, L. 2014.)
- Flood, M. & Pease, B. (2009). Factors Influencing Attitudes to Violence Against Women. Trauma. *Violence, & Abuse*, 10(2), 125-142.
- Fäldt, J. & Kullberg, C. (2012). Genusskapande processer i det sociala arbetets praktik. I Kullberg, C., Hertz, M., Fäldt, J., Wallroth, V. & Skillmark, M., *Genus i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- George, M. J. (1994). Riding the Donkey Backwards: Men as the Unacceptable Victims of Marital Violence. *Journal of Men's Studies*, 3(2), 137-159.
- Goldberg, P. A. (1968). Are women prejudiced against women?. *Transaction*, 5, 28-31.
- Goodkind, S. (2005). Gender-Specific Services in the Juvenile Justice System: A Critical Examination. *Affilia*, 20(1), 52-70.
- Gottzén, L. (2014). Män, våld och jämställdhet, bilaga 8. I Sverige. *Utredningen om män och jämställdhet. Män och jämställdhet: betänkande*. Stockholm: Fritzes.
- Greer, C. (2007). News Media, Victims and Crime, in P. Davies, P. Francis and C. Greer (eds) *Victims, Crime and Society*. London: Sage.
- Hansen Löfstrand, C. (2008). Det här är större än en mottagning. Utvärdering av Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg. Göteborg. Fou i Väst/GR.

- Hansen Lofstrand, C. (2009a). Understanding Victim Support as Crime Prevention Work: The Construction of Young Victims and Villains in the Dominant Crime Victim Discourse in Sweden. *Journal of Scandinavian studies in Criminology and Crime Preventions*, 10:2, 120-143.
- Hansen Lofstrand, C. (2009b). Supporting young crime victims: discursive environments and formula narratives. *Journal of Youth Studies*, 12(6), 711-729.
- Harway, M., O'Neil, J. M. & Biden, J. R. (red.) (1999). What causes men's violence against women?. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Herz, M. & Kullberg, C. (2012). Genusmedvetet socialt arbete. I Kullberg, C., Hertz, M., Fäldt, J., Wallroth, V. & Skillmark, M. Genus i socialt arbete. Malmö: Liber.
- Hewstone, M. (1989). Casual Attribution. From Cognitive Process to Collective Beliefs. Oxford: Basil Blackwell.
- Hirdman, Y. (1988). Genussystemet- reflektioner kring kvinnors sociala underordning. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3, 49-63.
- Hirdman, Y.(1990). Genussystemet. I Statens offentliga utredningar, 1990:44. Maktutredningens huvudrapport. Stockholm.
- Hollander, J. A. (2001). Vulnerability and Dangerousness: The Construction of Gender through Conversation about Violence. *Gender and Society*, 15(1), 83-109.
- Hollander, J. A. (2002). Resisting Vulnerability: The Social Reconstruction of Gender in Interaction. *Social Problems*, 49, 474-496.
- Howard, J. A. (1984a). The "Normal" Victim: The Effects of Gender Stereotypes on Reactions to Victims. *Social Psychology Quarterly*, 47(3), 270-281.
- Howard, J. A. (1984b). Societal Influences on Attribution: Blaming Some Victims More Than Others. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47(3), 494-505.
- Häll, L. (2004). *Offer för våld och egendomsbrott 1978-2002*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (SCB).
- Jägervi, L. & Svensson, K. (2010). Ett fall för brottsofferjouren: Aktiva i brottsofferjouren resonerar om brottsoffers behov utifrån fallbeskrivningar. Working Paper nr 2. Lund: Socialhögskolan.
- Jägervi, L. & Svensson, K. (under utgivning). Conceptions of gender and age in Swedish Victim Support. *International Review of Victimology*.
- Kassing, L. R. & Prieto, L. R. (2003).The rape myth and blame-based beliefs of counselors in-training toward male victims of rape. *Journal of Counseling and Development*, 81,455-461.
- Kessler, S. J., & McKenna, W. (1978). *Gender: An ethnomethodological approach*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kitzinger, J. (1994). The methodology of Focus Groups: The importance of interaction between research participants. *Sociology of Health & Illness*, 16(1), 103-121.

- Knutagård, M. (2009). *"men du har ju blivit våldtagen"- om våldtagna mäns ordlöshet*. Malmö: SRHR, socialmedicinska enheten, Universitetssjukhuset, MAS.
- Kullberg, C. (2012). Inledning: Genus i socialt arbete. I Kullberg, C., Hertz, M., Fäldt, J., Wallroth, V. & Skillmark, M., *Genus i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Kullberg, C. (2013). Paradigms, theories and methods in research on men's violence in intimate relationships. I Brunnberg, E. & Cedersund E. (eds.), *New tools in Welfare Research*. Århus: Århus university Press and NSU Press.
- Kullberg, C. & Brunnberg, E. (2007). Vinjettmetoden som verktyg i studier av välfärdsprofessioner: Exempel från socialt arbete, i Brunnberg, E & Cedersund, E.(red.) *Välfärdspolitik i praktiken Om perspektiv och metoder i forskning*. Århus: Universitetsförlag.
- Kullberg, C. & Fäldt, J. (2008). Gender differences in social workers' assessments and help-giving strategies towards single parents. *European Journal of Social Work*, 11: 4, 445-458.
- Kullberg, C., Skillmark, M, Hertz, M., Fäldt, J. & Wallroth, V. (2012) Genus och sociala problem. I Kullberg, C., Hertz, M., Fäldt, J., Wallroth, V. & Skillmark, M. *Genus i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Kullberg, C., Skillmark, M. & Fäldt, J. (submitted). Deviant, reluctant and not completely without blame - Swedish Social workers' understanding of young men as victims of violence. *Journal of Social Work*.
- Kullberg, C., Skillmark, M, Hertz, M., Fäldt, J. & Wallroth, V. (2012). Genus och sociala problem. I Kullberg, C., Hertz, M., Fäldt, J., Wallroth, V. & Skillmark, M., *Genus i socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Lauritsen, J. L. & Laub, J. H. (2007). Understanding the link between victimization and offending: New reflections on an old idea. *Crime Prevention Studies*, 22, 55-75.
- Laanemets, L. (2002). *Skapande av femininitet: om kvinnor i missbrukarbehandling*. Diss. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan, Dissertations in Social Work nr 8.
- Lindberg, E. (2001). *Ett värdigt offer? Om betydelsen av syn på offerskap för självmordsnära kvinnor med erfarenheter av sexualiserat våld* (Work in progress). Hämtat 2010-04-18 kl 12.00 från <http://vxu.se/hum/publ/humanetten/nummer10/art0206.html>
- Lindgren, M., Pettersson, K-Å. & Hägglund, B. (2001). *Brottsoffer: Från teori till praktik*. *Stockblom*. Jure CLN.
- Ljungwald, C. & Svensson, K. (2007). Crime victims and the social services: Social workers' viewpoint. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 8, 138-156.
- Macchietto, J. G. (1992). Aspects of male victimization and female aggression: Implications for counseling men. *Journal of mental health counseling*, 14(3), 375-392.
- Macrae, C. N. & Bodenhausen, G.V. (2001). Social Cognition: Categorical person perception. *British Journal of Psychology*, 92, 239-255.
- Macrae, N. M., Stangor, C. & Hewstone, M. (1996). *Stereotypes and stereotyping*. Guilford Press: New York.

- Messerschmidt, J. (2000). *Nine lives. Adolescent masculinities, the body and violence*. Oxford: Westview Press.
- Migliaccio, T. A. (2001). Marginalizing the battered male. *The Journal of Men's Studies*, 9, 205-226.
- Möller-Leimkühler, A. M. (2002). Barriers to help-seeking by men: a review of sociocultural and clinical literature with particular references to depression. *Journal of Affective Disorder*, 71, 1–9.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2014). *Våld och hälsa: en befolkningsundersökning om kvinnors och mäns våldsutsatthet samt kopplingen till hälsa*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), Uppsala universitet.
- Newburn, T. & Stanko, E. A. (1994). When men are victims: the failure of victimology. I Tim Newburn och Elisabeth A. Stanko (red.), *Just Boys Doing Business? Men, masculinities and crime*. (s. 153-165). London: Routledge.
- Nilsson, B. (2003). *Brottsoffer. Offerskapets innebörder och villkor i (o)säkerhetens kultur*. Boréa Bokförlag, Umeå.
- O'Neil, J. M., Good, G. E. & Holmes, S. E. (1995). Fifteen years of theory and research on men's gender role conflict: New paradigms for empirical research. In R. Levant & W. Pollack (Eds.), *A new psychology of men*. New York: Basic Books.
- Pavlou, M., & Knowles, A. (2001). Domestic violence: Attributions, recommended punishments and reporting behaviour related to provocation by the victim. *Psychiatry, Psychology and Law*, 8, 6-85.
- Proposition 2000/01:79. *Stöd till brottsoffer*. Hämtad 2015-01-04 från <http://www.regeringen.se/content/1/c4/09/86/a9bd334c.pdf>
- Risberg, G. (2004). "I am solely a professional – neutral and genderless". On gender bias and gender awareness in the medical profession. Diss. Umeå: Umeå universitet.
- Robertson, J. M., & Fitzgerald, L. F. (1990). The (mis)treatment of men: Effects of client gender role and life-style on diagnosis and attribution of pathology. *Journal of Counseling Psychology*, 37, 3-9.
- Robinson, M. D. & Johnson, J. T. (1997). Is it emotion or is it stress?: Gender stereotypes and the perception of subjective experience. *Sex Roles*, 36, 235–258.
- Russell, B.L. (2013). *Perceptions of Female Offenders: How Stereotypes and Social Norms Affect Criminal Justice Responses*. New York, NY: Springer New York.
- Ryding, A. (2005). *Välviljans variationer – moraliska gränsdragningar inom brottsofferjouren*. Lund dissertations in sociology 67. Lund: Lunds universitet, Sociologiska institutionen.
- Seelau, E. P., Seelau, S. M. & Poorman, P. B. (2003). Gender and Role-based Perceptions of Domestic Abuse: Does Sexual Orientation Matter? *Behavioral Sciences and the Law*, 21, 199–214.
- Seem, S. R. & Johnson, E. (1998). Gender bias among counseling trainees: A study of case conceptualization. *Counselor Education and Supervision*, 37, 257–268.

- Socialstyrelsen (2005). *Socialtjänstens stöd till unga brottsoffer*. Lägesbeskrivning. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2012). *Brottsoffer och deras närstående. Socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialtjänstlag (2001). SFS 2001:453. Stockholm: Socialdepartementet.
- Stanko, A. E. & Hobdell, K. (1993). Assault on men – Masculinity and Male Victimization. *Brit. J. Criminology*, 33(3), 400-414.
- Stewart, D. W., Shamdasani, P. N., & Rook, D. W. (2007). *Focus Groups: Theory and Practice* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Stoppe, G., Sandholzer, H., Huppertz, C., Duwe, H. & Staedt, J. (1999). Gender differences in the recognition of depression in old age. *Maturitas*, 32, 205–212.
- Spector, M. & Kitsuse, J. I. (1977). *Constructing Social Problems*. Menlo Park, CA: Cummings.
- Sundaram, V., Helveg Larsen, K., Laursen, B., & Bjerregard, P. (2004). Physical violence, self related health, and morbidity: is gender significant of victimization? *Journal of Epidemiology and Community health*, 58, 65-70.
- Svensson, K. (2006). *Socialt arbete med brottsoffer – Sympati, empati och organisering*. Stockholm: Karlssons.
- Tham, H. (2001). *Brottsoffrets uppkomst och framtid*. I Åkerström, M. & Sahlin, I. (Red.), *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.
- Ungdomsstyrelsen (2013). *Unga och våld – en analys av maskulinitet och förebyggande verksamheter*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Vogel, D. L. (2000). *Counselors' perceptions of female and male clients: Do we reinforce traditional gender roles?* PhD Dissertation, Gainesville, FL: University of Florida.
- Vogel, D. L., Epting, F., & Wester, S. R. (2003). Counselors' perceptions of female and male clients. *Journal of Counseling and Development*, 81(2), 131-144.
- Wandrei, M. L. & B Rupert, P.A. (2000). Professional Psychologists' Conceptualizations of Intimate Partner Violence. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 37(3), 270-283.
- West, A., & Wandrei, M. L. (2002). Intimate partner violence: A model for predicting interventions by informal helpers. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 972-986.
- West, C. & Zimmerman, D. 1987. Doing gender. *Gender and Society*, 1: 2, 125-151.
- Wibeck, V. (2000). *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Wisch, A. F., Mahalik, J. R., Hayes, J. A., & Nutt, E. A. (1995). The impact of gender role conflict and counseling technique on psychological help seeking men. *Sex Roles*, 33, 77-89.

- Wood, W. & Eagly, A. H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128, 699–727.
- Åkerström, M. (2007) Coola offer. Unga mäns balansering av brottsofferidentiteten, I Hanns von Hofer & Anders Nilsson (red). *Brott i välfärden. Om brottslighet, utsatthet och kriminalpolitik. Festskrift till Henrik Tham*. Rapport 2007:1. Stockholm. Kriminologiska institutionen.
- Åkerström, M. & Sahlin, I. (2001). Inledning. I Malin Åkerström och Ingrid Sahlin (red). *Det motspanstiga offret*. Lund: Studentlitteratur.

HÖGSKOLAN
DALARNA

Högskolan Dalarna, 791 88 Falun. Telefon 023-778000. www.du.se